

Priloga 9

Delno poročilo – Hrvaška

Delno poročilo v okviru projekta »Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitvev digitalno podprtih učnih mest 2022–2026«

November 2023

Priloga 9: Delno poročilo – Hrvaška

PRI PRIPRAVI POROČILA SO SODELOVALI:

Sodelavca Centra RS za poklicno izobraževanje:

Darko Mali, Nina Kristl

Zunanja sodelavca:

Štefan Petkovšek, dr. Borut Mikulec

Urednika:

Anja Dolžan, Matej Urbančič

Jezikovni pregled:

Amidas d. o. o.

Center RS za poklicno izobraževanje

Ljubljana, november 2023

Projekt sofinancirata Republika Slovenija, Ministrstvo za vzgojo in izobraževanje, in Evropska unija – NextGenerationEU. Projekt se izvaja skladno z načrtom v okviru razvojnega področja »Pametna, trajnostna in vključujoča rast«, komponente Krepitev kompetenc, zlasti digitalnih in tistih, ki jih zahtevajo novi poklici in zeleni prehod (C3 K5), ukrepov: reforma C. Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitvev digitalno podprtih učnih mest in investicija G. Krepitev sodelovanja med izobraževalnim sistemom in trgom dela: projekt Modernizacija srednjega poklicnega in strokovnega izobraževanja vključno z vajeništvom, prenova višješolskih študijskih programov ter vzpostavitvev digitalno podprtih učnih mest.

Kazalo

Uvod.....	5
1 Hrvatski izobraževalni sistem.....	6
1.1 Umeščenost PSI v šolski sistem	6
1.2 Izobraževalni sistem v številkah	9
1.3 Glavne značilnosti poklicnega izobraževanja	10
2 Glavne oblike poklicnega izobraževanja in vrste izobraževalnih programov	11
2.1 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na ravni srednje šole.....	18
2.2 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na višjih ravneh.....	24
3 Upravljanje sistema poklicnega izobraževanja.....	26
3.1 Postopek razvoja izobraževalnih programov in kvalifikacij.....	32
3.2 Vključenost ključnih kompetenc v programe	37
4 Izzivi in razvojne usmeritve poklicnega izobraževanja	38
4.1 Napovedovanje potreb gospodarstva.....	42
5 Viri in literatura	44

Kazalo razpredelnic

Razpredelnica 1: Srednješolsko PSI vključuje naslednje programe, kvalifikacije EOK in poti napredovanja	6
Razpredelnica 2: Demografija in gospodarstvo	9
Razpredelnica 3: Trg dela	9
Razpredelnica 4: Izobraževanje	9
Razpredelnica 5: Število dijakov po programih v šolskem letu 2023/24	18

Kazalo slik

Slika 1: Sistem izobraževanja na Hrvaškem	8
Slika 2: Faze izdelave sektorskih, poklicnih in šolskih kurikulumov za poklicno izobraževanje	16
Slika 3: Shema poteka nastajanja kurikulumov	32
Slika 4: Od profila sektorja do izobraževalnega programa	33
Slika 5: Shema postopka vpisa standarda zanimanja/poklica ali skupek kompetenc v register HKO	33
Slika 6: Shema posebnosti pri nastajanju kurikulumov.....	34
Slika 7: Koncept povezovanja potreb trga dela in izobraževanja	44

Uvod

Poročilo je del obsežne študije o sistemski ureditvi poklicnega in strokovnega izobraževanja (PSI) v izbranih državah EU. Glavni namen poročila je pripraviti povzetke ključnih značilnosti sistemskih ureditev PSI v posamezni državi, s poudarkom na pripravi izobraževalnih programov, razvoju kvalifikacij, vključevanju ključnih kompetenc v izobraževalne programe, predvsem pa na identifikaciji izzivov in problemov posameznega sistema PSI. Znotraj teh izzivov smo poiskali razvojne usmeritve, smernice in pripadajoče strategije, ki v posameznih državah vplivajo na razvoj PSI. Prav tako smo pregledali, kako so evropske politike vključene v razvoj poklicnega izobraževanja na vseh ravneh ter kako imajo posamezne države vzpostavljen sistem za spremljanje in napovedovanje potreb na trgu dela.

Hrvaška je vključena v študijo, ker je sprejela strateški dokument za izobraževanje z naslovom Nacionalni načrt za razvoj izobraževalnega sistema do leta 2027. Namen načrta je med drugim olajšati razvoj temeljnih in poklicnih spretnosti in kompetenc ter izboljšati visokošolsko izobraževanje in uporabo digitalnih tehnologij v izobraževanju. Hrvaška vlaga v poklicno in strokovno izobraževanje in usposabljanje, da bo to bolj ustrezalo potrebam trga dela in spodbujalo podjetja k izvajanju učenja na delovnem mestu. Razvijajo se novi kvalifikacijski in poklicni standardi, programi poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja pa se pospešeno posodablajo in usklajujejo s standardi. Vendar pa je treba razviti še sistem potreb po aktualnih znanjih in spretnostih, ki vključuje stalne povratne informacije socialnih partnerjev. Nacionalni cilji poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja ter vseživljenjskega učenja za prihodnja leta so tudi izboljšati kakovost in povečati privlačnost poklicnega in strokovnega izobraževanja in usposabljanja. Stopnja zaposlenosti diplomantov smeri, ki so leta 2022 dopolnili 19 let, je višja kot leta 2021, še vedno pa nižja od povprečja EU (75,9 % v primerjavi z 79,7 % v EU). Za uresničevanje tega načrta je Hrvaška namenila več kot 2 milijardi evrov, večina projektov se bo financirala iz skladov kohezijske politike EU za obdobje 2021–2027 ter mehanizma za okrevanje in odpornost.

Poročilo je podlaga za nadaljnje raziskovanje izzivov PSI v Sloveniji, za strokovne diskusije, predvsem pa gre za pomembna izhodišča, ki so lahko temelj za razmislek o razvoju PSI pri nas.

1 Hrvaški izobraževalni sistem

V nadaljevanju so zbrane informacije o hrvaškem izobraževalnem sistemu.

1.1 Umeščenost PSI v šolski sistem

Na Hrvaškem je poklicno in strokovno izobraževanje organizirano na srednješolski in terciarni stopnji. Začetek osnovne šole je pri otrokovem 6. letu starosti in traja osem let. V srednješolsko izobraževanje se vpisujejo učenci po zaključku obvezne osnovne šole, stari 14 ali 15 let.

Razpredelnica 1: Srednješolsko PSI vključuje naslednje programe, kvalifikacije EOK in poti napredovanja

Programi PSI	Kvalifikacija EOK	Običajne poti napredovanja
Dvoletni programi	3	Trg dela
Triletni poklicni programi za industrijo in obrt (izvajanje v šoli)	4	Trg dela
Triletni poklicni vajeniški programi za obrt in trgovino	4	Trg dela Mojstrski izpit
Štiri- in petletni programi	4	Trg dela Terciarno izobraževanje (po opravljeni državni maturi)

(Cedefop, 2020 a)

Dijaki, ki so uspešno zaključili dvo- ali triletno programe, se lahko z opravljeno matura izobražujejo na višji stopnji. Medicinski tehniki se izobražujejo v petletnem programu. Ta program je sestavljen iz dveh let splošnega izobraževanja, ki mu sledi triletno poklicno izobraževanje (Cedefop, 2020 b).

Vsi programi v PSI vključujejo poklicne in splošne kompetence, vključno s praktičnim usposabljanjem. Praktičnega usposabljanja je v štiriletnih programih okoli 10 %, v triletnih 5 % (v šoli) in v programih vajeništva 60 % (Cedefop, 2023). Vajeniški programi za različne obrti trajajo tri leta. Imenujejo jih JMO (hr. jedinstveni model

obrazovanja) in se zaključijo s pomočniškim izpitom. Štiri- in petletni programi se zaključijo z eksterno maturo. Leta 2019 je okoli 80 % vseh dijakov, vključenih v štiri- in petletne programe, opravilo maturo, od tega se jih je 45 %¹ vpisalo neposredno v terciarno izobraževanje (Cedefop, 2020 b).

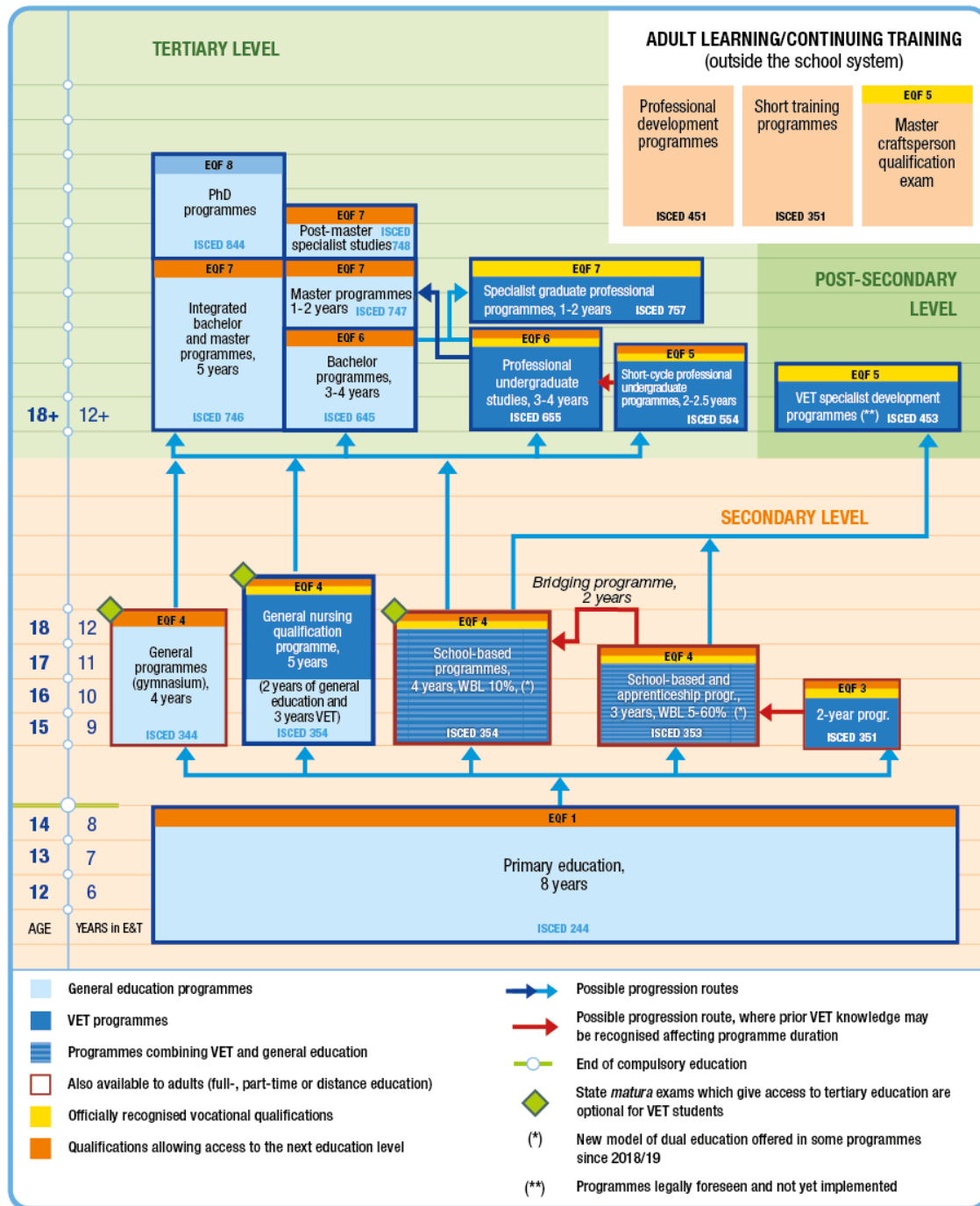
V Republiki Hrvaški je vzpostavljen binarni sistem visokega šolstva, ki temelji na načelih bolonjske deklaracije, v katerem lahko osebe samostojno izbirajo, ali se želijo izobraževati v strokovnem ali univerzitetnem študiju. Strokovni študij je usmerjen predvsem na trg dela in se v njegovem sklopu pridobivajo predvsem strokovne kompetence, medtem ko je izobraževanje na univerzitetni ravni bolj teoretično usmerjeno, z možnostjo nadaljevanja akademskega izobraževanja. To razlikovanje strokovnih in univerzitetnih študijev ter vrst visokošolskih zavodov omogoča regionalno krepitev in večjo prilagodljivost študijskih programov ob zagotavljanju njihove kakovosti in prilagajanju potrebam trga dela. (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023 c)

Univerzitetni in strokovni študij se izvaja na visokošolskih zavodih, ki so lahko univerze, fakultete, umetniške akademije in politehniko. Izjemoma se lahko kot organizacijska enota pristojnega organa državne uprave organizira javni visokošolski zavod, ustanovljen za potrebe vojaškega, visokega in diplomatskega izobraževanja (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023 c).

Programa kratkega strokovnega cikla v terciarnem izobraževanju (EOK 5) trajata dve leti (politehnika in internetni marketing) ali dve in pol leti (livarstvo) (Upisnik študijskih programa, 2023). Po tri- ali štiriletnem terciarnem programu študenti pridobijo visokošolsko strokovno diplomu (ang. professional bachelor diploma, EOK 6). Študenti lahko s to diplomu in z opravljenim sprejemnim izpitom nadaljujejo študij na univerzah. Posamezne fakultete imajo še dodatne vstopne pogoje. Študij na fakultetah traja od enega do dveh let in vodi do specialistične strokovne diplome (magisterij, EOK 7).

¹ V letu 2020 je bil ta delež 54 odstotkov (Cedefop a).

Slika 1: Sistem izobraževanja na Hrvaškem

NB: ISCED-P 2011.

Source: Cedefop and ReferNet Croatia, 2022.

1.2 Izobraževalni sistem v številkah

Hrvaška je v evropskem merilu srednje velika država, po velikosti za Avstrijo, prav tako je zaradi severne lege za to državo značilnih več gospodarskih sektorjev (razpredelnica 1). Po številu prebivalcev gre z dobrimi 3 milijoni po velikosti za manjšo državo.

Razpredelnica 2: Demografija in gospodarstvo

Podatek	Značilnost
Površina v km ²	56.594
Število prebivalcev	3.862.305
Glavni gospodarski sektorji	<ul style="list-style-type: none"> kemikalije in plastika, strojno orodje, kovinski izdelki, elektronika, surovo železo in valjani jekleni izdelki, aluminij, papir, lesni izdelki, gradbeni materiali, tekstil, ladjedelništvo, nafta in rafiniranje nafte, hrana in pijača, turizem

(Eurostat, 2023, CIA – Industries, 2023)

Brezposelnost je na Hrvaškem na ravni dobrih 7 % (razpredelnica 2), glede na strukturo brezposelnosti po stopnji izobrazbe pa je zanimiva visoka brezposelnost mladih z dokončano osnovno šolo (11,9 %), z višanjem dosežene izobrazbe pa močno pada.

Razpredelnica 3: Trg dela

Država	Značilnost (%)
Brezposelnost: splošno	7,3
Brezposelnost: mladi v starosti 15–24 let po stopnji izobrazbe	<ul style="list-style-type: none"> ISCED 0–2: 11,9 ISCED 3–4: 7,2 ISCED 5–8: 5,3
Stopnja zaposlenosti diplomantov poklicnega izobraževanja v starosti 20–34 let	<ul style="list-style-type: none"> ISCED 3–4: 7,7 ISCED 5–8: 7,4

(Eurostat, 2023)

Delež dijakov v poklicnem izobraževanju med vsemi srednješolci je več kot dvotretjinski (razpredelnica 3), kar kaže veliko zanimanje za poklicno izobraževanje. Odstotek takih, ki opustijo šolanje, je pod 8 %.

Razpredelnica 4: Izobraževanje

Država	Značilnost (%)
Delež prebivalcev po najvišji stopnji izobrazbe v starosti 25–64 let	22,2
Delež dijakov v poklicnem izobraževanju med vsemi dijaki v srednji šoli	68,7
Delež dijakov, ki zgodaj opustijo šolanje (delež mladih med 18–24 leti, ki imajo zaključeno največ OŠ/nizje srednje izobraževanje in niso več vključeni v izobraževanje)	7,2
Udeležba v vseživljenjskem učenju	5,1

(Eurostat, 2023)

1.3 Glavne značilnosti poklicnega izobraževanja

Na Hrvaškem je v okviru sestave ministrstva za znanost in izobraževanje (hr. Ministarstvo znanosti i obrazovanja) za PSI odgovorna agencija za poklicno izobraževanje in izobraževanje odraslih (hr. Agencija za strokovno obrazovanje i obrazovanje odraslih – ASOO). Od leta 2014 deluje v okviru agencije tudi QAVET.HR (Hrvaška referenčna točka za zagotavljanje kakovosti v poklicnem izobraževanju in usposabljanju). Vajeniški sistem soupravljata ministrstvo za znanost in izobraževanje in ministrstvo za gospodarstvo in trajnostni razvoj (hr. Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja).

Hrvaška ima 25 regionalnih kompetenčnih centrov, katerih naloga je ponudba najsodobnejših tehnologij, sodobnih pristopov poučevanja, rednih in občasnih strokovnih formalnih in neformalnih usposabljanj (npr. izkustveno učenje, natečaji, demonstracije znanj in veščin) ter sodelovanje z lokalnim gospodarstvom (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023 a). Centri so namenjeni dijakom, odraslim, študentom, učiteljem, mentorjem - poslovojem, (ne)zaposlenim in invalidnim osebam in učencem s posebnimi potrebami s ciljem njihove socialne vključenosti (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2018).

Za širšo promocijo poklicnih kompetenc ASOO skrbi z letnim nacionalnim dogodkom WorldSkills Croatia.²

Hrvaška ima na področju PSI 302 šoli, od tega 10 zasebnih. Skupno ponujajo 251 programov za skoraj 97.000 dijakov (2021/22) (Cedefop, 2023).

Velik delež mladostnikov v programih PSI (v letu 2015 okoli 70 % (Cedefop, 2023) želi vlada do leta 2024 zmanjšati na 60 % v korist splošnih programov srednješolskega izobraževanja (tj. gimnazije). Ne glede na to želi vlada ohraniti PSI kot zeleno karierno

² V letu 2023 se ga je udeležilo 400 tekmovalcev iz večine strokovnih šol v 46 disciplinah (ASOO, 2023).

izbiro, zato da se mladostniki ne bi odločali za prekinitve izobraževalne poti. Za prekinitve šolanja sta se v letu 2022 odločila samo 2 % populacije, kar Hrvaško uvršča med države EU z najnižjo stopnjo osipnikov (Eurostat, 2023).

V obdobju med 2014 in 2020 se je število vajencev v poklicnih programih prepolovilo. Zato je ministrstvo za znanost in izobraževanje v sodelovanju s partnerskimi institucijami iz Avstrije, Nemčije in Švice osnovalo pilotni dualni izobraževalni program z začetkom v šolskem letu 2018/19 (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023 a). Vanj je bilo v šolskem letu 2022/23 vključenih 26 šol PSI s 1.552³ dijaki v 11 programih⁴ (Školski e-Rudnik, 2023). Dijaki obiskujejo triletno programe (CNC operater, prodajalec, kuhar, slikar – dekorater, natarak, dimnikar, steklar) ter štiriletna programa kozmetik in frizer. Posebnost pilotnega programa je, da prvo leto poteka v šoli, naslednja leta pa pri delodajalcu. Praktično usposabljanje v triletnih programih obsega 70 % vseh ur in v štiriletnih 80 % vseh ur. Praktične učne vsebine dajejo poudarek razvoju kakovostnih spretnosti in kvalifikacij, pomembnih za trg dela, ter spodbujajo inovativnost in podjetnost. Splošne izobraževalne vsebine so usmerjene v celovit razvoj dijaka kot osebe in odgovornega državljana. V šolskem letu 2022/23 so bili implementirani prenovljeni učni programi.

Hrvaški izobraževalni sistem omogoča nadaljevalno poklicno izobraževanje za odrasle. Priznavanje neformalno pridobljenega znanja, spretnosti in sposobnosti z opravljanjem izpitov ima poleg siceršnjih poti pridobivanja kvalifikacij vseživljenjski pomen.

2 Glavne oblike poklicnega izobraževanja in vrste izobraževalnih programov

Kratka predstavitev dualnega sistema

Hrvaški dualni sistem poklicnega izobraževanja (hr. Model hrvatskoga dualnog obrazovanja) je pilotni projekt, ki se izvaja v sodelovanju s šolami in podjetji. Ta model

³ V triletnih programih je 912 in v štiriletnih programih 640 dijakov (Školski e-Rudnik, 2023).

⁴ V tri- in štiriletnih programih sta po dva enaka programa (*kozmetik* – štiriletni program in *prodajalec* – triletni program) z različnima letnicama vzpostavitve. Starejša programa se bosta kmalu v celoti iztekla (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2020).

spada v EOK 4 ter raven ISCED 353/4.1 in 4.2 HOK. Izvaja se v devetem letu šolanja, namenjenem učencem, starim 15 let, ki so zaključili osnovno šolo.

Pogoji za vpis so enaki kot pri tri- oz. štiriletnih programih. Zahteva sodelovanje lokalnih podjetij z zadostnim številom delovnih mest. Trajanje programa je tri ali štiri leta ter vključuje uvajalni program ZPIU. Program je namenjen dijakom, ki so zaključili osnovno šolo, in se izvaja v sodelovanju med šolami in podjetji, pri čemer je ključno sodelovanje s podjetji.

Izobraževanje v tem modelu poteka dualno ter vključuje splošnoizobraževalne predmete in tudi obvezne strokovne predmete in izbirne strokovne module. Prvo polletje prvega letnika poteka v šoli, nato pa se obseg izobraževanja pri delodajalcu postopoma poveča. Glavne ključne kompetence, ki jih program zajema, so celovit razvoj dijaka, vseživljenjsko učenje, varno in odgovorno delo ter sposobnost samostojnega reševanja realnih problemov.

Program vključuje tudi umeščanje ključnih kompetenc, pri čemer se splošnoizobraževalni del povezuje s poklicnim delom. Praktično izobraževanje poteka v šoli in tudi v podjetju, kjer dijaki sklenejo pogodbo o dualnem izobraževanju. Ocena znanja med izobraževanjem poteka sistematično, pri zaključku programa pa dijaki opravijo zaključni izpit, ki obsega splošne in strokovne predmete.

Programa se financira iz državnega proračuna, pri čemer je obvezen tudi prispevek delodajalcev za dijake, zaposlene v okviru dualnega izobraževanja. Poleg tega so dijakom zagotovljene dodatne ugodnosti v obliki subvencij za prevoz in malico. Nacionalni okvir za kakovost dualnega izobraževanja določa sodelovanje z delodajalci, obveznosti šol in delodajalcev ter pravice in dolžnosti dijakov.

Kratka predstavitev štiriletnih programov

Na Hrvaškem je najbolj razširjeno obiskovanje štiriletnih srednješolskih programov. Obiskuje jih 74 % vseh dijakov (29,6 % gimnazije in 44,4 % strokovne šole). Hrvaška ima 99 srednješolskih štiriletnih uvajalnih programov PSI, ki se izvajajo v 269 poklicnih šolah. Ti programi so umeščeni v EOK 4 (HOK 4). Ob vpisu je dijak, ki je uspešno zaključil OŠ, star 15 let.

Poklicni učni načrt obsega 70 % obveznih predmetov (splošno in strokovno izobraževalnih predmetov) in 30 % izbirnih. Poklicni kurikulum vključuje ključne in poklicne kompetence. Poklicni kurikulum nastaja po posebni metodologiji, ki določa,

da je praktičnega pouka manj kot 10 %.

Izobraževanje se zaključí z zaključnim izpitom – zaključno nalogo in njenim zagovorom. Organizacija in izvedba zaključnega izpita sta v domeni poklicne šole.

Posebnost štíroletnih strokovnih programov so t. i. medstrokovni programi. To so programi, ki nastanejo kot posledica obstojećih programov v posamezni poklicni šoli. V njem se združujejo predmeti obstojećih programov v nov program. Tako si medstrokovni programi z drugimi štíroletnimi programi delijo splošne in strokovne predmete. Te programe mora priznati ministrstvo za znanost in izobraževanje.

Dijaki, ki so opravili zaključni izpit in si želijo nadaljevati izobraževanje v visokošolskem študiju, morajo opraviti državno maturo iz treh obveznih in treh izbirnih predmetov. Fakultete lahko določijo še dodatne sprejemne izpite poleg svojih vpisnih pogojev (splošni učni uspeh v vseh štírih letnikih srednje šole, uspeh pri obveznih in doloćenih izbirnih predmetih, posebni dosežki dijaka).

Model hrvaškega dualnega izobraževanja (eksperiment)⁵

Hrvaški model dualnega izobraževanja (hr. Model hrvatskoga dualnog obrazovanja, ang. The Croatian model of dual education) je eksperimentalni projekt. V prvem šolskem letu projekta 2019/2020 se je v dualni model vključilo 19 strokovnih šol s 469 dijaki.⁶ Ta model spada v EOK 4 ter raven ISCED 353/4.1 in 4.2 HOK. Izvaja se v devetem letu šolanja, namenjenem učencem, starim 15 let, ki so zaključili osnovno šolo. Pogoji za vpis so enaki kot pri tri- oz. štíroletnih programih (zdravstvene sposobnosti, posebne psihofizične sposobnosti, zaključena OŠ). Ker gre za eksperimentalni projekt, je za njegovo izvedbo treba zagotoviti stalno sodelovanje lokalnih podjetij z zadostnim številom delovnih mest. Program traja tri ali štiri leta, vključuje pa uvajalni program ZPIU. V program se je mogoće vključiti tudi brez predhodno pridobljenih poklicnih znanj. Program je namenjen vsem, ki so zaključili osnovno šolo. Dualni model velja samo za programe prodajalec, kozmetik, dimnikar, sobopleskar, lićar, dekorater, kuhar, natakár, CNC operater, frizer in steklar.⁷ Izvaja se v šolah in podjetjih. V šolskem letu 2019/2020 je bilo vkljućenih 161 podjetij. Pri vkljućevanju podjetij je bila zagotovljena pomoć hrvaške gospodarske in obrtne

⁵ Vir: RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2018) in Cedefop (2020 c).

⁶ V šolskem letu 2023/24 je v dualni model vkljućenih 24 šol z 11 programi in 1691 dijaki ([Školski e-Rudnik, 2023](#)).

⁷ [RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja \(2023\)](#).

zbornice ter združenja delodajalcev in partnerskih institucij iz Avstrije, Nemčije in Švice. V šoli se niso izvajali samo splošni predmeti, ampak tudi obvezni strokovni predmeti in izbirni strokovni moduli. Učenje ob delu se izvaja v šoli in podjetju, v skupinah ali individualno. V prvem polletju prvega letnika se izobraževanje izvaja v šoli. V preostalem letu in naslednjih letnikih se obseg izobraževanja pri delodajalcu deloma ali v celoti poveča. Ključne kompetence pilotnega projekta dualnega modela so:

- celovit razvoj dijaka kot osebe in odgovornega državljana,
- vseživljenjsko učenje,
- varno in odgovorno delo,
- sposobnost samostojnega reševanja realnih problemov.

Glavni cilj te oblike izobraževanja je mladim z učenjem ob delu omogočiti celovito pridobivanje veščin, potrebnih za učinkovito, inovativno, samostojno delo v realnem sektorju. Splošnoizobraževalni del je povezan s poklicnim delom. Vsebine se med seboj povezujejo in nadgrajujejo z namenom doseganja kompetenc, potrebnih za določeno kvalifikacijo. V okviru poklicnega dela učnega načrta se z učenjem ob delu pridobivajo specifična znanja in veščine, potrebne za samostojno, varno in odgovorno delo. Do konca prvega polletja prvega letnika se med dijakom (če je polnoleten) oz. njegovimi starši, podjetjem in šolo sklene pogodba o dualnem izobraževanju. V preostalih letnikih dijak za del učenja v podjetju sklene s podjetjem pogodbo o delu za določen čas. Dijakovo pridobivanje kompetenc se sistematično zbira v mapi praktičnega pouka in vaj (v Sloveniji »dnevnik«). Mapa omogoča učitelju v šoli in mentorju v podjetju osnovo za spremljanje in vrednotenje dijakovih dosežkov. Po končanem dualnem modelu izobraževanja se dijaku izdeta potrdilo o zaključnem delu in priloga k spričevalu, ki vsebuje kompetence, pridobljene z izobraževanjem za kvalifikacijo, ter pridobljene delovne izkušnje.

Pri dualnem izobraževanju se odgovornost in financiranje delita med državo in gospodarstvo ob sprejemanju skupnih interesov. Dijaki so v prvem letniku upravičeni do mesečnega nadomestila, lahko se jim izplača tudi bonus. Honorarji so določeni glede na kvalifikacije ter leta izobraževanja in usposabljanja. Dijak, ki se redno izobražuje, ima pravico do sofinanciranja stroškov prevoza od šole do podjetja. Stroške krije država. Primeri programov:

- prodajalec (Trgovska šola Zagreb),

- steklar (Agencija za strokovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, 2018),
- frizer (Agencija za strokovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, 2019).

Na spletu je na voljo najde seznam (Školski e-Rudnik, 2023) izobraževalnih ustanov, ki izvajajo dualni model v šolskem letu 2023/24.

Štiriletni strokovni programi⁸

Štiriletno redno strokovno izobraževanje (hr. Četverogodišnji programi redovitog strokovnog obrazovanja, ang. school-based programmes) spada v EOK 4 in raven ISCED 354. Izvaja se v devetem letu šolanja, namenjenem učencem, starim 15 let, ki so zaključili osnovno šolo. Pogoji za vpis so enaki kot pri tri- oz. štiriletnih programih (zdravstvena sposobnost, posebne psihofizične sposobnosti, zaključena OŠ). Program traja štiri leta. V programe se je mogoče vključiti brez predhodno pridobljenih poklicnih znanj. Gre za uvajalni program ZPIU. Program je namenjen vsem, ki so zaključili osnovno šolo. Izobraževalni programi odraslih za pridobitev srednjega poklicnega izobraževanja se izvajajo na podlagi programov, predpisanih za redno izobraževanje (Eurydice, 2023). Programe izvajajo poklicne srednje šole tako v šolah kot podjetjih. Praktičnega izobraževanja je manj kot 10 % in se izvede deloma v šoli, deloma v podjetjih.

V štiriletnih poklicnih šolah na Hrvaškem se v šolskem letu 2023/24 izobražuje skupaj 64.867 dijakov, kar je 44,4 % celotne srednješolske populacije.

Po primerjavi dveh štiriletnih strokovnih programov (računalniški tehnik in ekonomist) sklepamo, da je obseg splošnoizobraževalnih predmetov v štiriletnih strokovnih programih na splošno enak. Razlike so v razporeditvi ur posameznega predmeta skozi vsa štiri leta izobraževanja. Splošnoizobraževalni predmeti so hrvaščina, tuji jezik, zgodovina, geografija, politika in gospodarstvo, športna vzgoja, verouk oz. etika, matematika, fizika, kemija in biologija. Med štiriletnimi strokovnimi programi so tudi razlike v sestavi splošnoizobraževalnih predmetov (npr. program komercialist).⁹ Zakon o strokovnem izobraževanju (5. točka 8. člena NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22) določa, da se v poklicnih učnih načrtih obveznim vsebinam nameni 70 % in največ 30 % izbirnih vsebin.

⁸ Glavni viri: CEDEFOP a.

⁹ Delež splošnoizobraževalnih predmetov v celotnem obsegu ur programa je v predhodnih povezavah.

V Zakonu o strokovnem izobraževanju (6. točka 3. člena NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22) se ključne kompetence strokovnega izobraževanja nanašajo na kompetence vseživljenjskega učenja, s katerimi se posameznik vključi v življenje skupnosti za osebne, družbene in poklicne potrebe. Te potrebe so komunikacija v maternem in tujih jezikih, matematične kompetence, osnovne kompetence v naravoslovju in tehnologiji, digitalni pismenosti, kompetencah učenja učenja, socialne in državljsanske kompetence, iniciativnost in pobudništvo, kulturna ozaveščenost in omikanost. Pridobivanje kompetenc je umeščeno v nacionalni kurikulum za poklicno izobraževanje ter v področnih, poklicnih in šolskih kurikulumih (8. člen Zakona o strokovnem izobraževanju). Poklicni kurikulum vključuje ključne in poklicne kompetence ter opredeljuje pravila in načine pridobivanja kvalifikacij (4. točka 8. člena Zakona o strokovnem izobraževanju). V njem so moduli zaokrožene enote, ki povezujejo poklicne in ključne kompetence, ter vsebuje seznam sklopov učnih izidov (18. točka 3. člena Zakona o strokovnem izobraževanju).

Tretja točka 72. člena Zakona o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22) določa, da se predmeti ocenjujejo številčno: 5 – odličen, 4 – prav dober, 3 – dober, 2 – zadosten, 1 – nezadosten. Vedenje se ocenjuje vzorno, dobro, slabo. Ocenjevanje je podrobneje opredeljeno v Pravilniku o načinih, postopkih in elementih vrednotenja učenca v osnovni in srednji šoli (NN 112/10, 82/19, 43/20, 100/21).

Dijaki štiriletnih poklicnih programov na koncu 4. letnika pripravijo zaključno nalogo, ki jo nato še zagovarjajo. V skladu z drugim odstavkom 82. člena Zakona o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22) je organizacija in izvedba zaključnega izpita v domeni ustanove izobraževanja.

V dokumentu Metodologija za izdelavo področnega kurikuluma, poklicnega kurikuluma in kurikuluma zavoda za poklicno izobraževanje – smernice in navodila za sestavo so opisane faze izdelave sektorskih, poklicnih in šolskih kurikulumov.

Slika 2: Faze izdelave sektorskih, poklicnih in šolskih kurikulumov za poklicno izobraževanje

Faze	Vstopna informacija
1. Analiza potreb in priprava poklicnih standardov, analiza prednostnih poklicev,	Podatki iz sveta dela, sektorske strategije, mnenja sektorskih svetov, sektorski profili,

izvedba in razvoj raziskave o poklicnih standardih in razvoj poklicnih standardov.	nacionalne strategije ...
2. Pregled sektorjev in priprava standardov kvalifikacij	Poklicni standardi, nacionalni okvirni učni načrt, nacionalni kurikulum za strokovno izobraževanje
3. Priprava sektorskih učnih načrtov	Poklicni standardi, standardi kvalifikacije
4. Priprav strokovnih učnih načrtov	Standardi kvalifikacije, sektorski učni načrti
5. Priprava kurikula ustanove	Standardi kvalifikacije, sektorski in strokovni učni načrti

Vir: Buić, N., in Anđelić, V., 2023

Dijaki, ki so opravili zaključni izpit in si želijo nadaljevati izobraževanje v visokošolskem študiju, morajo opraviti državno matura. Matura se opravlja pri obveznih predmetih (hrvaščina, tuji jezik in matematika) na dveh stopnjah (A – višja in B – osnovna raven). Seznam izbirnih predmetov vsako leto posebej določi nacionalni center za eksterno preverjanje izobraževanja (hr. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja). Dijak lahko v enem roku opravlja izpite iz največ šestih izbirnih predmetov. Izpiti državne mature se izvajajo za vse štiri- in petletne programe. Fakultete imajo lahko še dodatne sprejemne izpite poleg svojih vpisnih pogojev (splošni učni uspeh v vseh štirih letnikih srednje šole, uspeh pri obveznih in določenih izbirnih predmetih, posebni dosežki dijaka).

Na spletu so objavljeni kurikulumi / učni načrti in programi. Primeri programov:

- računalniški tehnik (učni načrt s predmetnikom, primer šole: Elektrotehnička škola Zagreb),
- ekonomist (učni načrt s predmetnikom, primer šole: Srednja škola Zabok),
- komercialist (učni načrt s predmetnikom, primer šole: Srednja škola Konjščina).

Vzorec spričeval: letnik (str. 12), zaključni izpit (str. 15), spričevalo mature (str. 14), potrdilo o opravljenih izpiti maturitetnih predmetov (str. 17).

Hrvaški zavod za zaposlovanje skrbi za poklicno usmerjanje učencev in dijakov. Poseben poudarek v tem procesu je ugotavljanje sposobnosti, veščin, poklicnih interesov, motivacije ter možnosti izobraževanja in zaposlitve v posamezni županiji. Hrvaški zavod za zaposlovanje vsako leto opredeli prednostne skupine učencev in dijakov, vključenih v različne oblike strokovnega usmerjanja – informiranje, svetovanje

in/ali celotno psihološko in zdravstveno obravnavo, odvisno od specifičnih potreb učencev/dijakov. Strokovno informacijske storitve za dijake in njihove starše so del procesa poklicnega usmerjanja. Zavod za zaposlovanje vsako leto izda letake in brošure za poklicno usmerjanje.

2.1 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na ravni srednje šole

Vstop v srednješolsko izobraževanje je pogojen z dokončanjem osnovne šole¹⁰ ter s primernim fizičnim in psihičnim zdravjem, kot ga določa izbrani program. Vpisni pogoji se objavljajo letno.¹¹

Razpredelnica 5: Število dijakov po programih v šolskem letu 2023/24

Vrsta srednje šole	Št. dijakov	V %
Gimnazija	43.214	29,6
PSI	102.772	70,4
2-letna strokovna	331	0,32 v PSI
3-letna strokovna	28.883	28,10 v PSI
4-letna strokovna	64.867	63,12 v PSI
5-letna strokovna	5.875	5,72 v PSI
4-letna medstrokovna	259	0,25 v PSI
Likovna umetnost	2.557	2,49 v PSI
Vsi	145.986	100

(Školski e-Rudnik, 2023)

Dvoletni programi

- Stopnja EOK: 3
- Minimalno št. kreditnih točk: 60
- Vpisni pogoji: zaključena osnovna šola ter primerno fizično in psihično zdravje, kot ga določa učni načrt.
- Trajanje programov: 2 leti

¹⁰ Učenec za vpis v srednješolske programe zbere točke od splošnih učnih uspehov od 5. do 8. razreda in od zaključnih ocen predmetov v 7. in 8. razredu. Največje možno število točk se razlikuje glede na trajanje izobraževanja v izbranem programu. Dodatne točke kandidat lahko pridobi z dokazovanjem svojih sposobnosti, talentov in znanja. Poseben element vrednotenja je uspeh kandidatov, ki je bil dosežen v težjih osebnih okoliščinah. Več: CARNET, 2021.

¹¹ Gre za izbor treh predmetov za točkovanje – dva predmeta po Pravilniku o elementih in kriterijih za izbiro kandidatov za vpis v prvi razred srednje šole in predmet po izboru srednje šole.

- Vrste programov: V šolskem letu 2022/23 je bilo 312 dijakov vpisanih v osem programov: administrator, montažer strojev in konstrukcij, parketar, policaj, pomočnik izdelovalca keramike, proizvajalec in montažer pvc in aluminijskega stavbnega pohištva, ustvarjalec oblačil, varilec/varilka (Školski e-Rudnik, 2023).
- Ciljna skupina:
 - mladostniki s tveganjem, da bi prekinili redno pot izobraževanja,
 - učenci s posebnimi potrebami, ki se jim čas izobraževanja lahko podaljša za eno leto,
 - učenci, ki bi se radi čim prej zaposlili.
- Komponente usposabljanja:
 - hrvaščina in tuji jeziki,
 - matematika,
 - IKT,
 - strokovne vsebine.
- Praktično usposabljanje: več kot 50 % vseh ur; v šoli in v podjetjih
- Zaključek: zaključni izpit z izdelavo in zagovorom zaključnega dela (hr. završni rad).
- Spričevalo: spričevalo zaključnega izpita (hr. svjedodžba o završnome radu)¹².
- Nadaljevanje izobraževanja: ob opravljenih dodatnih in dopolnilnih izpitih vpis v triletno programe PSI.

Triletni programi

- Stopnja EOK: 4
- Minimalno št. kreditnih točk: 180
- Vpisni pogoji: V vajeniške programe se lahko vpišejo tisti, ki so zaključili osnovno šolo in izkazali potrebno fizično zdravje glede na izbran poklic. Vajeniška pogodba mora biti z licenciranim vajeniškim mestom sklenjena v prvi polovici leta.

¹² To spričevalo priznavajo izobraževalne institucije, institucije usposabljanj in institucije zaposlovanja.

- Trajanje programov: 3 leta
- Vrste programov: V šolskem letu 2022/23 je bilo 27.874 dijakov¹³ vpisanih v 135 programov (Školski e-Rudnik, 2023). V vseh programih je mogoče v drugem letniku opravljati t. i. vmesni izpit (hr. kontrolni ispit).
 - Triletni poklicni programi za industrijo in obrt se večinoma izvajajo v šolah. Dijaki se usposablajo za poklice, vezane na industrijsko proizvodnjo. Prvih pet programov po številu vpisanih dijakov v šolskem letu 2022/23 je: voznik motornih vozil, prodajalec, CNC operater, elektromehanik, cvetličar.
 - Od šolskega leta 2004/05 se izvajajo vajeniški programi, imenovani unikatni model izobraževanja (hr. jedinstveni model obrazovanja – JMO). Vajeništvo lahko izvajajo samo podjetja, trgovska združenja, ustanove ali zadruga z ustrežno licenco. Mentorji vajencev morajo imeti ustrežno izobrazbo in pedagoške kompetence (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023 b). Število vajeniških mest opredeli ministrstvo za znanost in izobraževanje. Prvih pet programov po številu vpisanih dijakov v šolskem letu 2022/23 je frizer, avtomehanik, montažer ogrevanja in klime, mizar, kuhar (Školski e-Rudnik, 2023).
- Ciljna skupina:
 - učenci po zaključeni osnovni šoli in odrasli z željo po pridobitvi poklicne kvalifikacije,
 - programi za pomočnike so primerni tudi za dijake s posebnimi potrebami – s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju¹⁴. Ti programi se izvajajo v rednih PSI šolah in v ustanovah socialnega skrbstva.
- Kompetence usposabljanja: Vsem programom so skupne kompetence hrvaškega in tujega jezika, matematike in IKT.
 - Triletni poklicni programi za industrijo in obrt imajo med 20 % in 40 % vseh ur namenjenih splošnim učnim vsebinam prvega in drugega letnika ter med 25 % in 40 % splošnih vsebin v tretjem letniku.
 - Vajeniški (JMO) programi sestavljajo splošne učne vsebine (pribl. 20 %) in vajeništvo (strokovno teoretična znanja in praktično usposabljanje z

¹³ Prvih pet programov po št. vpisanih dijakov je: kuhar, frizer - JMO, voznik, prodajalec, CNC operater.

¹⁴ Ang. *moderate and severe disability*.

vajami).

- Praktično usposabljanje:
 - Triletni poklicni programi za industrijo in obrt imajo praktično usposabljanje (5–10 % vseh ur) v šoli in podjetjih.
 - Programi JMO imajo praktično usposabljanje (60 % vseh ur) samo v podjetjih.
- Zaključek:
 - Izdelava in zagovor zaključne naloge (hr. izrada i obrana završnog rada) pred šolsko komisijo.¹⁵
 - Dijaki programov JMO opravijo vajeniški izpit pred komisijo, sestavljeno iz šolskih učiteljev – mentorjev, delodajalcev – mentorjev in predstavnikov drugih ustanov. vključuje ocenjevanje praktičnih veščin, delovno avtonomijo in odgovornost. Izpit se lahko izvede v šolskih prostorih ali pri delodajalcu.
- Spričevalo:
 - Po uspešno opravljeni zaključni nalogi dijak prejme potrdilo. S tem pridobi spričevalo o opravljenih obveznostih srednješolskega programa.
 - Dijaki zaključnih letnikov JMO prejmejo spričevalo o zaključku izobraževanja¹⁶ (hr. svjedodžba o završnome radu) ter dodatno potrdilo trgovinske in obrtne zbornice o opravljenem vajeništvu (hr. dodatak svjedodžbi o naukovanju).
- Nadaljevanje izobraževanja:
 - Po pravilniku o pogojih in poteh nadaljnjega izobraževanja za pridobitev višje ravni kvalifikacij, sprejetem v letu 2016 (Narodne novine, 2016), lahko dijaki nadaljujejo izobraževanje dve leti po pridobljeni nižji stopnji srednješolske izobrazbe. Šole, ki izvajajo triletno programe, so dolžne za učence, ki želijo nadaljevati šolanje, organizirati četrti letnik. Pred vpisom dijaka v t. i. premostitveni program za doseganje višje ravni kvalifikacije (hr. program za stjecanje više razine kvalifikacije) pedagoški zbor poklicne šole določi seznam dopolnilnih izpitov k že doseženi izobrazbi in kvalifikaciji, ki jo želi dijak pridobiti z opravljenim premostitvenim

¹⁵ Temo zaključne naloge lahko predlaga dijak sam ali jo izbere s šolskega seznama. Zaključni izpit organizira šola samostojno. Vsak dijak ima pri zaključni nalogi svojega učitelja - mentorja.

¹⁶ To spričevalo priznavajo izobraževalne institucije, institucije usposabljanj in zaposlitvene institucije.

programom. Število dopolnilnih izpitov določa trajanje premostitvenega programa.¹⁷ Dijaki z manj dopolnilnimi izpiti se lahko takoj vključijo v redni pouk zaključnega letnika štiriletnih programov pod pogojem, da izpite opravijo do 31. marca istega šolskega leta. Učenci z več dopolnilnimi izpiti najprej v enem letu opravijo izpite, naslednje leto pa se lahko vključijo v redni pouk. Za dokončanje premostitvenega programa morajo učenci izdelati in predstaviti zaključno praktično nalogo (hr. izradba i obrana završnega rada), ki je obvezna za vse udeležence za pridobitev veljavne kvalifikacije. Zaključno ocenjevanje organizirajo šole. Ko ga dijak opravi, pridobi srednješolsko izobrazbo, strokovna šola pa mu izda spričevalo o opravljeni izobrazbi. Možnost nadaljevanja izobraževanja v štiriletnih programih je v šolskem letu 2019/20 izbralo le 158 dijakov (0,6 % – Školski e-Rudnik, 2023) triletnih programov¹⁸.

- Dijaki programov JMO opravijo pomočniški izpit (hr. pomočnički ispit). Po dvo- ali triletnih delovnih izkušnjah se lahko prijavijo in opravljajo mojstrski izpit.
- Za vpis v visokošolski študij se lahko dijaki odločijo za opravljanje državne mature (hr. ispiti državne mature) po opravljenem premostitvenem programu in doseženi kvalifikaciji na EOK 4.

Štiriletni programi

- Stopnja EOK: 4
- Minimalno št. kreditnih točk: 240
- Vpisni pogoji:
 - zaključena osnovna šola,
 - glede na poklicni standard potrebno fizično in psihično zdravje.
- Trajanje programov: 4 leta
- Vrste programov: Prvih pet programov po številu vpisanih učencev v šolskem letu 2022/23 je ekonomist, hotelirsko-turistični tehnik, računalniški tehnik,

¹⁷ Učenci morajo opraviti veliko izpitov, da dohitijo učence iz drugih programov in se vpišejo v redni četrti letnik. Po nekaterih navedbah morajo opraviti približno 20–25 izpitov.

¹⁸ Večina šol dijakom za premostitev kompetenc ponuja vpis v plačljivo izobraževanje odraslih. Za nadaljevanje v štiriletnih šolah se praviloma odločajo vajenci z višjimi ocenami.

elektrotehnik, strojno-računalniški tehnik (Školski e-Rudnik, 2023).

- Ciljna skupina:
 - učenci po zaključeni osnovni šoli, ki si želijo pridobiti poklicno kvalifikacijo, se zaposliti ali nadaljevati v terciarnem izobraževanju,
 - mladi odrasli.
- Kompetence usposabljanja: splošnih učnih vsebin je približno 45 %, preostanek so poklicne učne vsebine.
- Praktično usposabljanje: v šoli in podjetjih; v povprečju manj kot 10 % vseh ur.
- Zaključek: zaključni izpit z izdelkom in zagovorom pred komisijo (hr. izradba i obrana završnog rada) v organizaciji šole.¹⁹
- Spričevalo: Po uspešnem zaključnem izpitu dijaki pridobijo srednješolsko izobrazbo. Šola o tem izda spričevalo (hr. svjedodžba o završnome radu)²⁰.
- Nadaljevanje izobraževanja: Dijaki, ki so opravili zaključni izpit in si želijo nadaljevati izobraževanje v visokošolskem študiju, morajo opraviti tudi izpite državne mature. Matura se opravlja pri obveznih predmetih (hrvaščina, tuji jezik in matematike) na dveh stopnjah (A – višja in B – osnovna raven). Seznam izbirnih predmetov vsako leto posebej določi nacionalni center za eksterno preverjanje izobraževanja (hr. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja). Dijak lahko v enem roku opravlja izpite iz največ šestih izbirnih predmetov. Izpiti državne mature se izvajajo za vse štiri- in petletne programe. Fakultete imajo lahko še dodatne sprejemne izpite poleg svojih vpisnih pogojev (splošni učni uspeh v vseh štirih letnikih srednje šole, uspeh pri obveznih in določenih izbirnih predmetih, posebni dosežki dijaka).

Petletni program

- Stopnja EOK 4
- Minimalno št. kreditnih točk: 240
- Vpisni pogoji:
 - zaključena osnovna šola,

¹⁹ Organizacija zaključnega izpita je opredeljena v Pravilniku o izdelavi in zagovoru zaključnega dela (NN 118/2009).

²⁰ Obrazec št. 9 – <https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/dodatni/407883.pdf>

- glede na poklicni standard potrebno fizično in psihično zdravje.
- Trajanje programa: 5 let (2 leti splošnega izobraževanja in 3 leta poklicnega izobraževanja).
- Vrste programa: medicinska sestra – splošna nega / medicinski tehnik – splošna nega.
- Ciljna skupina: učenci po zaključeni osnovni šoli, ki si želijo pridobiti poklicno kvalifikacijo, se zaposliti ali nadaljevati v terciarnem izobraževanju.
- Praktično usposabljanje: po prvih dveh letih se izvaja v šoli in bolnišnicah.
- Zaključek: zaključni izpit z izdelkom in zagovorom pred komisijo (hr. izradba i obrana završnog rada) v organizaciji šole.
- Spričevalo:
 - Po prvih dveh letih dijaki prejmejo spričevalo o opravljenem splošnem delu programa (hr. uvjerenje o završenome dvogodišnjem općeobrazovnom programu za stjecanje zdravstvene kvalifikacije).
 - Po uspešnem zaključnem izpitu dijaki pridobijo srednješolsko izobrazbo. Šola izda potrdilo o zaključku (hr. svjedodžba o završnome radu).
- Nadaljevanje izobraževanja: Dijaki, ki se želijo vpisati v visokošolski študij, morajo opraviti državno maturo. Matura se opravlja pri obveznih predmetih (hrvaščina, tuji jezik in matematike) na dveh stopnjah (A – višja in B – osnovna raven). Seznam izbirnih predmetov vsako leto posebej določi nacionalni center za eksterno preverjanje izobraževanja (hr. Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja).

2.2 Oblike in stopnje poklicnega izobraževanja na višjih ravneh

Terciarno izobraževanje loči med strokovnim (EOK 5–7) in univerzitetnim študijem (EOK 6–8). Visokošolski zavodi lahko vzpostavijo take programe, ki služijo vseživljenjskemu učenju (pridobivanju poklicnih kompetenc in kvalifikacij).²¹ Opredelijo lahko tudi obveznosti, ki jih morajo študenti opraviti, če želijo spremeniti smer študija ali dokončati prekinjen študij. Visokošolski zavodi so avtonomni pri priznavanju

²¹ Program poklicnega usposabljanja za potrebe vseživljenjskega učenja se ne šteje za študij in se v okviru izobraževanja odraslih lahko plačuje s posebnimi vavčerji za vstop na trg dela (*Agencija za znanost i visoko obrazovanje, 2023*).

obštudijsko pridobljenih kompetenc, ki so pogoj za vpis na študij.

Program strokovno specialnega usposabljanja²²

- Stopnja EOK: 5
- Minimalno št. kreditnih točk: 60
- Vpisni pogoji: z zaključnim izpitom opravljena srednja šola.
- Trajanje in vrste programov: Ob pisanja poročila ni bilo mogoče najti kurikulumov teh programov. Programi bodo oblikovani glede na potrebe trga dela.²³
- Ciljna skupina: dijaki, ki so srednjo šolo zaključili, a se kljub temu želijo dodatno usposobiti.
- Praktično usposabljanje: Praktičnega usposabljanja je več kot 50 % vseh ur in se izvaja v šoli in podjetjih.
- Zaključek: ni opredeljeno.
- Spričevalo: spričevalo o posrednješolskem razvoju in usposabljanju.
- Nadaljevanje izobraževanja: ni opredeljeno.

Program strokovno specialnega usposabljanja²⁴

- Stopnja EOK: 5
- Minimalno št. kreditnih točk: 120²⁵/150
- Vpisni pogoji: opravljena srednja šola vsaj z zaključnim izpitom.
- Trajanje in vrste programov²⁶:
 - 2 leti – program politehnike,
 - 2,5 leta – program livarstvo²⁷.
- Ciljna skupina: dijaki, ki so zaključili srednjo šolo in se želijo dodatno

²² Hr. *programi strokovnoga specijalističkog usavršavanja.*

²³ Omenjeni so v Narodne novine (62/2018) in RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2017, str. 33).

²⁴ Hr. *programi strokovnoga specijalističkog usavršavanja.*

²⁵ Spletna stran *Upisnik studijskih programa* (2023) navaja to višino točk, spletna stran edine ustanove, ki izvaja program politehnike, pa navaja 180 ECTS (Politehnika Pula, 2023).

²⁶ *Upisnik studijskih programa* ne prikaže zanimivega dvoletnega programa internetnega marketinga (*internetski marketing*), 120 ECTS, ki se prav tako zaključuje z zaključno nalogo. Več: Algebra, visoko učilište, 2023.

²⁷ Program je plačljiv.

usposobiti za določen segment trga dela.

- Praktično usposabljanje: Praktičnega usposabljanja je več kot 50 % vseh ur in se izvaja v šoli in podjetjih.
- Zaključek:
- Preddiplomska programa politehnike in livarstva se zaključita z opravljenimi vsemi predmeti, predvidenimi s predmetnikom in z izdelavo in javnim zagovorom zaključne naloge (Politehnika Pula, 2023, Sveučilište u Zagrebu, 2023).
- Zaključni naziv:
 - politehnični strokovni sodelavec²⁸ (hr. stručni pristupnik politehnike),
 - strokovni sodelavec v livarstvu (hr. stručni pristupnik ljevarstva) (Upisnik studijskih programa, 2023).
- Nadaljevanje izobraževanja: Prehod na višjo raven izobraževanja je predviden, a še ne v celoti opredeljen.

3 Upravljanje sistema poklicnega izobraževanja

Zakonski okvir:

- Zakon o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave (NN 85/2020),
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22),
- Zakon o strukovnom obrazovanju (NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22),
- Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (NN 85/06, 151/22),
- Zakon o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (NN 24/10),
- Zakon o Agenciji za mobilnost i programe Europske unije (NN 121/17, 30/23),
- Zakon o Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja (NN 151/04, 116/21),
- Hrvatski Sabor (2023), Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu – Područje rada.

²⁸ Spletna stran Politehnike Pula (2023) navaja, da se v preddiplomskem študiju izobražujejo inženirji.

Na podlagi 89. člena Zakona o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22) deluje nacionalni svet za vzgojo in izobraževanje, katerega naloga je predlaganje ukrepov, dejavnosti in strategij za razvoj in izboljšanje predšolskega, osnovno- in srednješolskega izobraževanja, skrb za razvoj nacionalnega kurikuluma, predlaganje in spodbujanje sodelovanja drugih deležnikov, zlasti drugih organov državne uprave in organov enot lokalne in regionalne (regionalne) samouprave v sistemu pred-, osnovno- in srednješolskega izobraževanja, ter usklajuje njihovo delo, obravnavanje in oblikovanje mnenja o drugih vprašanih, pomembnih za razvoj sistema pred-, osnovno- in srednješolskega izobraževanja v Republiki Hrvaški.

Svet sestavljajo predsednik in štirinajst članov, od tega je šest članov univerzitetnih profesorjev in znanstvenih delavcev, šest članov vzgojno-izobraževalnih delavcev iz pred-, osnovno- in srednješolskega sistema vzgoje in izobraževanja ter dva člana, ki prihajata izven izobraževalnega sistema. Nacionalni svet za vzgojo in izobraževanje ima svoj poslovnik dela.

Na podlagi 14. člena Zakona o poklicnem izobraževanju (NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22) minister za vzgojo in izobraževanje imenuje 21 članov v svet za poklicno izobraževanje. Člani so predstavniki: (1) hrvaškega združenja delodajalcev, (1) hrvaške gospodarske zbornice, (1) hrvaške obrtne zbornice, (3) sindikatov, (1) na predlog ministrstva za gospodarstvo, (1) na predlog ministrstva za delo, pokojnine, družino in socialno politiko – predstavnik nacionalnih zvez invalidskih organizacij, (1) agencije za poklicno izobraževanje, (1) hrvaškega zavoda za zaposlovanje, (1) ministrstva za vzgojo in izobraževanje, (4) ustanov za strokovno izobraževanje, (1) visokošolskega študija, (1) višjih strokovnih študijev.

Svet za poklicno in poklicno izobraževanje predlaga sektorje izobraževanja, usklajuje delo vseh deležnikov na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja, daje pobude za sprejem novih ali spremembo obstoječih učnih načrtov, predlaga ukrepe in dejavnosti ter strategije za razvoj poklicnega in strokovnega izobraževanja ter opravlja druge naloge v skladu s sklepom o imenovanju.

Zakon o sestavi in delokrogu teles državne uprave (11. člen NN 85/2020) opredeljuje naloge ministrstva za znanost in vzgojo. Ta opravlja naloge v zvezi z

razvojem sistema, nacionalnega kurikuluma, normativov in standardov, dijaškega standarda (štipendije, subvencije za prevoz, prehrano, dela, domov), inšpekcijskega nadzora, vzpostavitve in nadzora nad delo zavodov ter zagotavljanja finančnih in materialnih pogojev za delo in usposabljanje študentov za pridobivanje strokovnih znanj in veščin.

V hrvaškem parlamentu deluje odbor za vzgojo, znanost in kulturo. Njegove naloge so vezane na obravnavo zakonskih predlogov in drugih predpisov, spremljanje in določanje izvajanja politik svojega področja.

Agencija za izobraževanje in usposabljanje (AZOO, NN 85/06, 151/22) med drugim opravlja strokovno in svetovalno delo v vzgoji in izobraževanju, sodeluje pri spremljanju, izboljševanju in razvoju predšolske vzgoje, osnovno- in srednješolskega izobraževanja ter izobraževanja odraslih.

Za načrtovanje, razvoj, organizacijo, izvajanje, spremljanje in izboljševanje sistema poklicnega izobraževanja in izobraževanja odraslih skrbi agencija za poklicno izobraževanje in izobraževanje odraslih (ASOO, NN 24/10). Glavne naloge agencije so razvoj kvalifikacij, ki temeljijo na kompetencah in učnih izidih, usklajevanje izobraževanja s potrebami trga dela, izgradnja sistema poklicnega izobraževanja in usposabljanja, ki vključuje vseživljenjsko učenje in mobilnost, zagotavljanje stalnega strokovnega razvoja učiteljem in učiteljcem, poklicno izobraževanje in usposabljanje ter razvoj in spremljanje okvira za zagotavljanje kakovosti za izobraževalne sektorje v njeni pristojnosti.

Nosilno ministrstvo je ministrstvo za vzgojo in izobraževanje.

Ministrstvo za gospodarstvo in ministrstva za delo, pokojnine, družino in socialno politiko ter tudi obrtna in gospodarska zbornica imajo svoje predstavnike v svetu za poklicno izobraževanje.

Ključne pristojnosti in naloge na regionalni oz. lokalni ravni vključujejo:

- Svet šole (118. člen, Zakon o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli): Na lokalni ravni delujejo šolski odbori, ki imajo nadzor nad poslovanjem posameznih šol. Šolski odbor sestavljajo predstavniki različnih interesnih skupin, vključno s starši, učitelji in lokalno skupnostjo. Imajo pristojnost odločanja o nekaterih lokalnih vprašanjih in usmerjanja šolske politike.
- Financiranje in infrastruktura: Lokalne oblasti so deloma odgovorne za

financiranje šol in zagotavljanje potrebne infrastrukture. To vključuje vzdrževanje šolskih objektov, zagotavljanje potrebne opreme in sredstev za učenje ter financiranje dodatnih dejavnosti. Lokalne oz. regionalne oblasti izvajajo tudi nadzor nad porabo namenskih sredstev.

- Sodelovanje s starši in lokalno skupnostjo: Spodbuja se sodelovanje staršev in lokalne skupnosti pri vzgoji in izobraževanju (kurikulum šole). To vključuje organizacijo sestankov, dogodkov in dejavnosti šole in lokalne skupnosti.
- Zagotavljanje kakovostnega izobraževanja: Lokalne oblasti imajo vlogo pri zagotavljanju kakovostnega izobraževanja na svojem območju. Sodelujejo pri razvoju učnih načrtov, spremljanju kakovosti poučevanja in izvajanju ukrepov za izboljšanje izobraževalnega sistema.
- Zaposlovanje učiteljev in osebja: Lokalne oblasti so odgovorne za zaposlovanje učiteljev in drugih zaposlenih na šolah. To vključuje izbiro kadra, upravljanje s kadri in skrb za zadovoljstvo zaposlenih.
- Hrvaška ima 25 regionalnih kompetenčnih centrov, katerih naloga je ponudba najsodobnejših tehnologij, sodobnih pristopov poučevanja, rednih in občasnih strokovnih formalnih in neformalnih usposabljanj (npr. izkustveno učenje, natečaji, demonstracije znanj in veščin) ter sodelovanje z lokalnim gospodarstvom (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2023 a). Centri so namenjeni dijakom, odraslim, študentom, učiteljem, mentorjem - poslovodjem, (ne)zaposlenim in invalidnim osebam, učencem s posebnimi potrebami s ciljem doseči njihovo socialno vključenost (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2018).

Zakonski okvir:

- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22),
- Zakon o strukovnom obrazovanju (NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22),
- Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje (NN 85/06, 151/22),
- Zakon o Agenciji za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (NN 24/10),
- Zakon o Agenciji za mobilnost i programe Europske unije (NN 121/17, 30/23),
- Zakon o Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja (NN

151/04, 116/21).

Predstavniki (1) hrvaškega združenja delodajalcev, (1) hrvaške gospodarske zbornice, (1) hrvaške obrtne zbornice so člani sveta za poklicno izobraževanje.

V imenovanju članov leta 2018 (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2018a) so to predstavniki naslednjih organizacij: Hrvatska udruga poslodavaca, Hrvatska gospodarska komora in Hrvatska obrtnička komora. Njihova vloga se navezuje na naloge sveta za poklicno izobraževanje. Te naloge predlagajo sektorje izobraževanja, usklajujejo delo vseh deležnikov na področju poklicnega in strokovnega izobraževanja, dajejo pobude za sprejem novih ali spremembo obstoječih učnih načrtov, predlagajo ukrepe in dejavnosti ter strategije za razvoj poklicnega in strokovnega izobraževanja ter opravljajo druge naloge v skladu s sklepom o imenovanju.

V svetu za poklicno izobraževanje so člani trije predstavniki sindikatov. V imenovanju članov leta 2018 (RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2018a) so to predstavniki naslednjih sindikalnih združenj: Matica hrvatskih sindikata, Nezavisni hrvatski sindikat, Savez samostalnih sindikata Hrvatske.

- S področjem zagotavljanja kakovosti se posebej ukvarja Agencija za strokovno obrazovanje i obrazovanje odraslih – ASOO. Ta skrbi za zagotavljanje kakovosti strokovnega izobraževanja in izobraževanja odraslih.
- Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja spremlja kakovost izobraževanja z analizami mature in samovrednotenjem²⁹.
- Institut za društvena iztraživanja u Zagrebu – Center za raziskave in razvoj izobraževanja.
- Vpogled v kakovost vzgoje in izobraževanja prinašajo tudi mednarodne raziskave (PISA).

V sestavi ministrstva za vzgojo in izobraževanje v direktoratu za podporo in izpopolnjevanje izobraževalnega sistema deluje:

- sektor za nadarjene in s posebnimi potrebami ter informacijska podpora

²⁹ 88. člen, Zakon o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli – NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22.

izobraževalnemu sistemu:

- služba za kakovost in informacijsko podporo izobraževalnega sistema,
- storitev za standardne, nadarjene in otroke s posebnimi potrebami,
- sektor za izboljševanje izobraževalnega sistema:
 - storitev za razvoj učnih načrtov in učbenikov,
 - služba za programe in projekte Evropske unije,
 - oddelek za pripravo programa Evropske unije,
 - služba za spremljanje izvajanja programov Evropske unije,
 - oddelek za vrednotenje projektov iz skladov Evropske unije.

Za socialna partnerstva so oblikovani:

- nacionalni svet za vzgojo in izobraževanje,
- svet za poklicno izobraževanje,
- regionalni centri kompetentnosti.

Socialna partnerstva se lahko osnujejo tudi v okviru programa EU Erasmus+, denimo v ukrepu 2 – Sodelovanje med organizacijami in institucijami in ukrepu 3 – Podpora razvoju politik in sodelovanju. Na Hrvaškem za mobilnost in programe EU skrbi *Agencija za mobilnost i programe EU: Erasmus+: Strukovno obrazovanje i osposobljavanje*

Poseben dogovor, ki določa vlogo in odgovornosti socialnih partnerjev pri upravljanju sistema poklicnega izobraževanja, je *Kolektivni ugovor za zaposlenike u srednjoškolskim ustanovama (NN 51/2018)*.

Za kakovost visokošolskega izobraževanja skrbi agencija za znanost in visoko izobraževanje (*Agencija za znanost i visoko obrazovanje*). V njeni sestavi delujejo telesa:

- nacionalni svet za znanost, visoko izobraževanje in tehnološki razvoj (Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj),
- svet za financiranje znanstvene dejavnosti in visokošolskega izobraževanja (Savjet za financiranje znanstvene djelatnosti i visokog obrazovanja),
- zbor univerz Republike Hrvaške (Zbor veleučilišta Republike Hrvatske),
- matični odbori (Matični odbori) dajejo končno odločitev o predlogu v

imenovanje v znanstvene nazive,

- sektorski sveti (Sektorska vijeća) kot svetovalna telesa skrbijo za razvoj narodnih potencialov v skladu s potrebami trga posameznega sektorja

3.1 Postopek razvoja izobraževalnih programov in kvalifikacij

Zakon o srednji šoli (NN 69/2003) določa, da se srednješolski programi oblikujejo na podlagi učnega načrta. Srednješolski programi vsebujejo temeljne predmete, ki so obvezni za vse dijake določene vrste izobraževanja. Obvezni in izbirni del učnega načrta sprejme ministrstvo.

Zakon o strokovnem izobraževanju (NN 30/2009, 24/2010, 22/2013, 25/2018, 69/2022) je opredelil, da strokovno izobraževanje temelji na delu Nacionalnega kurikulumu Republike Hrvaške za predšolsko, osnovnošolsko in srednješolsko vzgojo in izobraževanje (NN 05/2015), tj. na Nacionalnem kurikulumu za strokovno izobraževanje (2018). Na njegovi podlagi se oblikujejo sektorski kurikulum, strokovni kurikulum in kurikulum ustanove za strokovno izobraževanje. Zakonski temelji za to so v Zakonu o strokovnem izobraževanju in Zakonu o Hrvaškem okviru kvalifikacij (NN 22/2013, 41/2016, 64/2018, 47/2020, 20/2021).

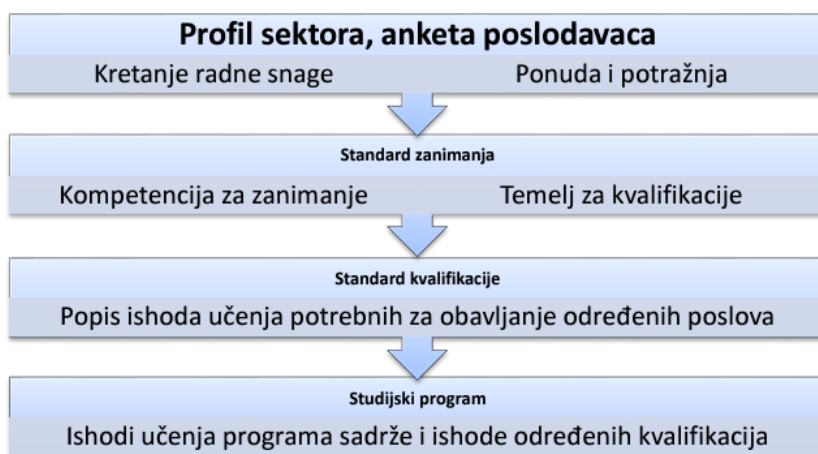
Slika 3: Shema nastajanja kurikulumov

Vir: Anđelić, V., in Buić, N., 2021, str. 3

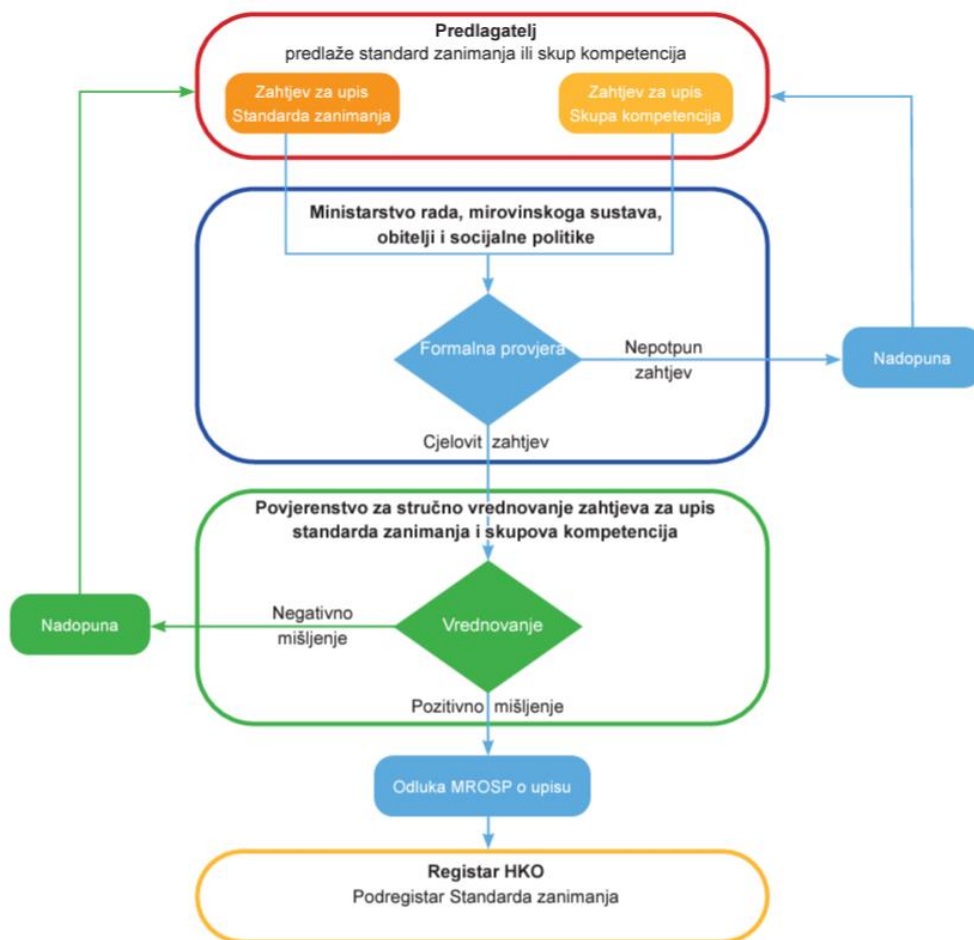
Pri izdelavi kurikularnih dokumentov je treba uporabiti poklicne standarde in standarde kvalifikacij, izdelane po navodilih in smernicah HOK. Namen takega postopka je zagotoviti kakovost poklicnega izobraževanja na način, da lahko vsi dijaki, ne glede na poklicno izobraževalno institucijo, ki jo obiskujejo, pridobijo ustrezne in medsebojno primerljive kompetence, ki jih potrebujejo na poklicni in osebni ravni, to so kompetence za zaposljivost in samozaposlitev, aktivno in odgovorno državljanstvo ter vseživljenjsko učenje.

Slika 4: Od profila sektorja do izobraževalnega programa

Vir: Nacionalno vijeće za razvoj ljudskih potencijala, 2016, str. 4

Slika 5: Shema postopka vpisa standarda zanimanja/poklica ali skupek kompetenc v register HOK

Vir: Anđelić, V., in Buić, N., 2021, str. 167

Slika 6: Shema posebnosti pri nastajanju kurikulumov

Vir: Anđelić, V., in Buić, N., 2021, str. 5

Drugi zakoni, ki se pri tem upoštevajo:

- Zakon o izobraževanju odraslih (NN 144/2021),
- Zakon o vzgoji in izobraževanju v osnovni in srednji šoli (NN 87/2008, 86/2009, 92/2010, 105/2010, 90/2011, 5/2012, 16/2012, 86/2012, 126/2012, 94/2013, 152/2014, 07/2017, 68/2018, 98/2019, 64/2020, 151/2022),
- Pravilnik o načinih, postopkih in elementih vrednotenja učencev v osnovni in srednji šoli (NN 112/2010, 82/2019) in drugi.

V postopek priprave izobraževalnega programa so v prvem koraku vključeni strokovnjaki (učitelji strokovnega izobraževanja, ravnatelji, delodajalci, mentorji, visokošolski profesorji, pedagoški in andragoški strokovnjaki, ki preverjajo možnost implementacije in ovrednotijo kakovost sektorskega kurikulumu. V drugem koraku strokovnjaki različnih strok ocenjujejo uspešnost implementacije in ovrednotijo kakovost poklicnega (hr. strukovnog) kurikulumu. V tretjem koraku se v procesu samoevalvacije in zunanje evalvacije zavodov za poklicno izobraževanje spremljata izvajanje in kakovost kurikulumu. Učitelji, učenci, starši in drugi lahko ocenijo različne vidike, kot so primernost, razumljivost, podpora procesu učenja in poučevanja, motivacija učencev ter uspešnost doseženih ciljev.

Zakon o strokovnem izobraževanju (5. točka 8. člena NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22) določa, da se v poklicnih učnih načrtih obveznim vsebinam nameni 70 % in največ 30 % izbirnih vsebin. Vloga splošnoizobraževalnih predmetov je ključna pri pridobivanju splošnih ključnih vseživljenjskih kompetenc.

Med celoletnim postopkom razvoja izobraževalnega programa nastanejo naslednji dokumenti:

- Nacionalni okvirni kurikulum za predšolsko vzgojo ter splošno obvezno in srednješolsko izobraževanje (Fuchs, R., Vican, D., Milanović Litre, I., 2011).
- Nacionalni kurikulum za strokovno izobraževanje (2018).
- Standard poklica – Gre seznam vseh del, ki jih posameznik opravlja v določenem poklicu, in seznam kompetenc, potrebnih za njihovo uspešno opravljanje.
- Standard kvalifikacij – Vsebuje podatke, potrebne za določitev ravni, obsega in profila kvalifikacije, ter podatke, potrebne za zagotavljanje in izboljševanje

kakovosti standarda kvalifikacije.

- Skupne kompetence glede na standard zanimanja/poklica.
- Sektorski kurikulum je dokument, ki vključuje vse kvalifikacije enega sektorja HOK 2–5 in pripadajoče nize učnih izidov iz standardov kvalifikacij.
- Strokovni kurikulum je dokument, ki določa postopke, načine in pogoje za pridobitev kvalifikacij na stopnjah HOK 2–5. Sprejema se na podlagi enega ali več standardov kvalifikacij, razvitih na podlagi enega ali več standardov zanimanja/poklicev v skladu s konceptom HOK. Sestavljen je iz ključnih in poklicnih kompetenc ter opredeljuje pravila in načine pridobivanja kvalifikacije. S strokovnim učnim načrtom se od celotnega obsega kvalifikacije pridobi najmanj 70 % kreditnih točk obveznih sklopov učnih izidov in največ 30 % kreditnih točk izbirnih sklopov učnih izidov.
- Kurikulum izobraževalne ustanove je dokument, ki ga pripravi in izda zavod za poklicno izobraževanje. Podrobneje ureja izobraževalni proces, s katerim se pridobivajo kvalifikacije na stopnjah HOK 2–5 v tem zavodu, in je pripravljen na podlagi poklicnih učnih načrtov.
- Izpitni katalogi državne mature.

Za pripravo teh dokumentov obstajajo podrobnejše metodologije, in sicer:

- Metodologija za izdelavo standarda zanimanja/poklica in skupnih kompetenc,
- Smernice za razvoj standarda kvalifikacij v visokem šolstvu (2022),
- Metodologija za izdelavo področnega kurikulumuma, poklicnega kurikulumuma in kurikulumuma zavoda za poklicno izobraževanje – smernice in navodila za sestavo (2023),
- Smernice za razvoj standardov kvalifikacij v poklicnem izobraževanju in usposabljanju (2022),
- Smernice za usklajevanje študijskih programov s standardi kvalifikacij (2016),
- Metodologija za izdelavo in tolmačenje profila sektorja (2015).

Učni cilji kurikulumov/učnih načrtov strokovnih programov so kompetenčno naravnani.

Primeri programov:

- hotelirsko-turistični tehnik,
- tehnik prehrane,
- strojni tehnik.

3.2 Vključenost ključnih kompetenc v programe

Izraz ključne kompetence se nanaša na kompetence vseživljenjskega učenja, s katerimi se posameznik vključi v življenje skupnosti za osebne, družbene in poklicne potrebe. Te ključne kompetence so po Zakonu o strokovnem izobraževanju (6. točka 3. člena NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22) vključene v vse tipe srednješolskih programov: komunikacija v maternem in tujih jezikih, matematične kompetence, osnovne kompetence v naravoslovju in tehnologiji, digitalna pismenost, kompetence učenja učenja, socialne in državljanske kompetence, iniciativnost in pobudništvo, kulturna ozaveščenost in omikanost.

Hrvaška je povzela priporočila evropskega parlamenta za vseživljenjsko učenje z naslovom Key Competences for Lifelong Learning (18. 12. 2006). Vključila jih je v Nacionalni okvirni kurikulum za predšolsko vzgojo ter splošno obvezno in srednješolsko izobraževanje (2011, str. 17).

Obsega osem vseživljenjskih kompetenc:

- sporazumevanje v maternem jeziku,
- komunikacija v tujih jezikih,
- matematična kompetenca in osnovne kompetence v naravoslovju in tehnologiji,
- digitalna kompetenca,
- naučiti se učiti,
- socialna in državljanska kompetenca,
- iniciativnost in podjetnost,
- kulturna zavest in izražanje.

V dokumentu Smernice za usklajevanje študijskih programov s standardi

kvalifikacij (str. 5) se ključne kompetence prikazujejo kot splošni učinki učenja na akademski ravni. Pojasnjeno je (prav tam, str. 13), da srednješolski programi, ki zagotavljajo enako kvalifikacijo, niso nujno enaki. Njihova posebnost se lahko izkazuje v izbirnem delu, kjer se poudarjajo kompetence za nadaljevanje izobraževanja, ključne kompetence in kompetence za aktivno državljanstvo.

Metodologija za izdelavo področnega kurikulumu, poklicnega kurikulumu in kurikulumu zavoda za poklicno izobraževanje – smernice in navodila za sestavo predstavlja, da je vključenost ključnih kompetenc del smernic za izdelavo poklicnih kurikularnih dokumentov (str. 25). V nadaljevanju izpostavi ključne kompetence kot eno od meril vrednotenja skupnih učinkov učenja (str. 46).

4 Izzivi in razvojne usmeritve poklicnega izobraževanja

Med glavne razvojne usmeritve na področju poklicnega izobraževanja v zadnjih 20 letih se na Hrvaškem uvršča strategija izobraževanja, znanosti in tehnologij (*Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije*), ki je nastala v okviru projekta »Potpora radu HKO Sektorskih vijeća i ostalih dionika u procesu provedbe HKO-a«, ki ga je sofinancirala RU iz Evropskega socialnega sklada, ki jo je sprejel hrvaški sabor 17. oktobra 2014. Strategija ima osem ciljev (prav tam, str. 15):

- izboljšanje razvojnih potencialov vzgojno-izobraževalnih zavodov,
- celovita kurikularna prenova, ki vključuje vse stopnje in vrste izobraževanja
- sprememba strukture izobraževanja,
- dvig družbenega ugleda in kakovosti dela učiteljev,
- izboljšanje kakovosti vodenja vzgojno-izobraževalnih zavodov,
- zagotavljanje popolne sistem podpore otrokom in dijakom,
- zagotavljanje optimalnih pogojev za delo vseh izobraževalnih ustanov,
- sistemsko zagotavljanje kakovosti izobraževanja.

Strategija je nastala pod okriljem *Nacionalnega koordinacijskega tijela za izradu Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije* (18 članov), nacionalnega operativnega telesa (19 članov) in štirih delovnih skupin s tematskimi skupinami strokovnjakov in praktikov.

Za uresničevanje strategije ter usklajevanje strategij in ukrepov na področju

izobraževanja in znanosti je bila 20. 11. 2014 imenovana posebna strokovna komisija. Komisijo sestavlja 10 članov. Komisija je v sodelovanju ali samostojno z ministrstvom za znanost, izobraževanje in šport ter nacionalnim svetom imenovala delovne skupine za uresničitev strategije:

- komisija za oblikovanje programa razvoja sistema poklicnega in poklicnega izobraževanja,
- delovna skupina za pripravo predpisov o skupnem študiju in čezmejnem sodelovanju v visokem šolstvu,
- delovna skupina za pripravo predlogov, ciljev, ukrepov in pristojnosti v zvezi s strokovnim založništvom,
- strokovna skupina za spremljanje in načrtovanje izvajanja strategije izobraževanja odraslih,
- strokovna delovna skupina za izboljšanje kakovosti upravljanja vzgojno-izobraževalnih zavodov.

Na področju kurikularne reforme je bilo v letu 2015 angažiranih 360 oseb. Strategija ima 336 meril, s katerimi se ugotavlja uresničevanje zastavljenih ciljev. V letu 2015 je bilo devet meril uresničenih (Vlada Republike Hrvatske, 2015).

Glavni dosežki na področju poklicnega izobraževanja v tem obdobju so izoblikovanje strategije in iz nje izhajajoči akcijski načrti (četrti kvartal 2017 – četrti kvartal 2019; prvi kvartal 2018 – prvi kvartal 2020), sprejeti zakonski in podzakonski akti, prenova kurikulumov, eksperiment dualnega sistema, sistem vavčerjev.

O stanju na področju PSI priča tudi študija za večjo vključenost dijakov v gimnazijske programe in zmanjšanje števila dopolnilnih programov v poklicnem izobraževanju (Matković in Šabić, 2022).

Poseben izziv je izobraževanje srednješolskih učiteljev strokovnih predmetov, ki pridobijo pedagoške kompetence v programih s certificiranjem po modelu vseživljenjskega izobraževanja v kombinaciji z učenjem na delovnem mestu. Kakovost izobraževanja teh učiteljev na splošno velja za neustrezno glede na izobraževalne potrebe dijakov poklicnih šol.

Na Hrvaškem so v preteklih letih pripravili različne razvojne strategije in akcijske načrte:

- Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvaške do leta 2030 (2021),
- Strategija izobraževanja, znanosti in tehnologije (2014),
- Nacionalni načrt razvoja izobraževanja za obdobje do leta 2027 (2022),
- Akcijski načrt za uresničevanje državnega načrta razvoja vzgoje in izobraževanja za obdobje do 2027, za obdobje do 2024 (2023),
- Program razvoja poklicnega izobraževanja in usposabljanja za obdobje 2016–2020,
- Strategija digitalne Hrvaške za obdobje do leta 2032 (NN 2/2023),
- Nacionalni okvirni kurikulum za predšolsko vzgojo ter splošno obvezno in srednješolsko izobraževanje (2011),
- Nacionalni kurikulum za strokovno izobraževanje (2018),
- https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_17.html.

Nacionalni načrt razvoja izobraževalnega sistema za obdobje do leta 2027 določa 10 ciljev, ki jih je treba doseči do leta 2027. V **krepkem tisku** so cilji, povezani s poklicnim izobraževanjem:

1. zagotoviti dostopnost sistema zgodnje in predšolske vzgoje in izobraževanja za vsakega otroka,
2. **izboljšati izobraževalne rezultate dijakov z izboljšanjem kakovosti, učinkovitosti, uspešnosti in pravičnosti osnovno- in srednješolskega izobraževalnega sistema,**
3. **zagotoviti višjo stopnjo zaposljivosti oseb s poklicno izobrazbo z izboljšanjem kakovosti in ustreznosti poklicnega izobraževanja in usposabljanja,**
4. povečati delež odraslega prebivalstva v procesih vseživljenjskega učenja z izboljšanjem kakovosti in ustreznosti programov izobraževanja odraslih,
5. izboljšati in zagotoviti kakovost, ustreznost in dostopnost visokega šolstva,
6. **zagotoviti dostop do izobraževanja dijakom z motnjami v razvoju in študentom invalidom,**
7. povečati dostopnost identifikacije nadarjenih otrok in učencev, njihovo izobraževalno usmerjanje ter spremljanje in podporo z vzpostavitvijo koherentnega sistema,

8. izboljšati vzgojo in izobraževanje otrok in učencev pripadnikov narodnih manjšin,
9. izboljšati vzgojo in izobraževanje otrok in učencev pripadnikov hrvaškega naroda zunaj Republike Hrvaške,
10. nadaljevati proces informatizacije in uporabe digitalnih tehnologij v izobraževalnem sistemu na vseh ravneh.

Kot dobre prakse razvojnih projektov lahko izpostavimo:

- register gospodarskih subjektov, ki sodelujejo pri izvajanju dualnega modela izobraževanja v Republiki Hrvaški,
- model dualnega izobraževanja,
- regionalne centre kompetentnosti
- kurikularno reformo v poklicnem izobraževanju in usposabljanju,
- vavčerje za pridobivanje digitalnih in trajnostnih spretnosti, od leta 2023 tudi za opravljanje splošnih programov. Sistem so skupaj vzpostavili hrvaški zavod za zaposlovanje in ministrstvo za delo, pokojninski sistem, družino in socialno politiko. Vključen je v nacionalni načrt za okrevanje in odpornost. Namenjen je vsem brezposelnim, zaposlenim odraslim prebivalcem in mladim, ki se (ne) izobražujejo ali niso zaposleni ali se ne usposablajo; pod posebnimi pogoji nekaterim upokojencem in delavcem iz tretjih držav. Pričakuje se, da bo vavčerski sistem (od aprila 2022 do junija 2026) uporabilo čez 30.000 oseb. Gre za sistem sofinanciranja mikroizobraževanj, oblikovanih po standardu HOK. Porabnik lahko pridobi mikrokvalifikacijo ali delno kvalifikacijo. Uporabnik sme vavčer uporabiti samo enkrat in ga mora aktivirati v štiri mesecih. Sistem vavčerjev je močno digitaliziran z minimalno administracijo. Uporabnik vavčerskega sistema mora v primeru, da je strošek programa višji, kot je predvidena vrednost vavčerja, razliko doplačati. Plačnik razlike je lahko tudi delodajalec. Ni pa samo uporabnik vavčerskega sistema uporabnik mikroizobraževanj, ampak tudi njegovi ponudniki. Ti uporabnikom izdajajo potrdilo o uspešno opravljenem programu in izpolnijo evalvacijski vprašalnik. Razlikujemo dve vrsti programov:
 - Programi za doseganje kompetenc za delo do vključno srednješolske izobrazbe trajajo najdlje 10 mesecev.
 - Programi za doseganje kompetenc za delo do vključno terciarne izobrazbe

trajajo najdlje 12 mesecev.

4.1 Napovedovanje potreb gospodarstva

Na ravni države je vzpostavljen sistem za spremljanje stanja na trgu dela <https://www.hzz.hr/statistika/>.

Za pridobivanje informacij o potrebah na trgu dela uporabljajo na Hrvaškem različne instrumente in metode:

- Ankete o delovni sili (Labour Force Surveys – LFS): To so kvartalne ankete, ki se izvajajo med gospodinjstvi ter zbirajo podatke o zaposlovanju in brezposelnosti. Te ankete so standardizirane in se izvajajo v večini držav EU, kar omogoča primerjavo podatkov med državami.
- Administrativni podatki: Hrvaški statistični urad pridobiva podatke tudi iz administrativnih virov, kot so registri zaposlenih, podatki o plačah in podatki o socialni varnosti.
- Posebne raziskave: Poleg rednih anket in administrativnih podatkov hrvaški statistični urad izvaja tudi posebne raziskave o določenih vidikih trga dela, kot so prehod iz šole na delo, delovne razmere, poklicne kvalifikacije in usposabljanje.
- Sodelovanje z drugimi agencijami: Hrvaški statistični urad sodeluje tudi z drugimi agencijami in organizacijami, kot so hrvaška služba za zaposlovanje (HZZ), ministrstvo za delo, pokojnine, družino in socialno politiko in ter različne gospodarske zbornice, da bi pridobil dodatne podatke o trgu dela.

Področje zaznavanja in napovedovanja potreb gospodarstva pripravlja hrvaški zavod za zaposlovanje v obliki priporočila za izobraževalno vpisno politiko in politiko štipendiranja. V njegov svet zavoda vlada imenuje sedem članov. Znotraj ministrstva za delo, pokojnine, družino in socialno politiko je uvrščena služba za spremljanje in usklajevanje potreb trga dela.

Glede zaznavanja oz. napovedovanja potreb gospodarstva imajo delodajalci obveznost, da odgovarjajo na ankete in oddajajo potrebna poročila. Delodajalci pomembno prispevajo k pridobivanju potrebnega kadra z odgovarjanjem na anketo o poklicnih standardih (Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike, n.l., str. 56, 128). Izpolnjevanje ankete je vezano na poklicni sektor (panoga). Hrvaški

okvir kvalifikacij jih ima 25. Za potrebe izvajanja ankete je bil izdelan vprašalnik, pripravljeni so bili spletna platforma in navodila za uporabnike vprašalnika in izvajalce ASZ ter opis postopkov z rezultati. Rezultat bo znanje o ključnih delih in kompetencah, potrebnih za njihovo opravljanje.

Področje zaznavanja in napovedovanja potreb gospodarstva je zakonsko urejeno in sicer:

- Zakon o delu (NN 93/14, 127/17, 98/19, 151/22, 64/23),
- Zakon o trgu dela (NN 118/18, 32/20, 18/22).

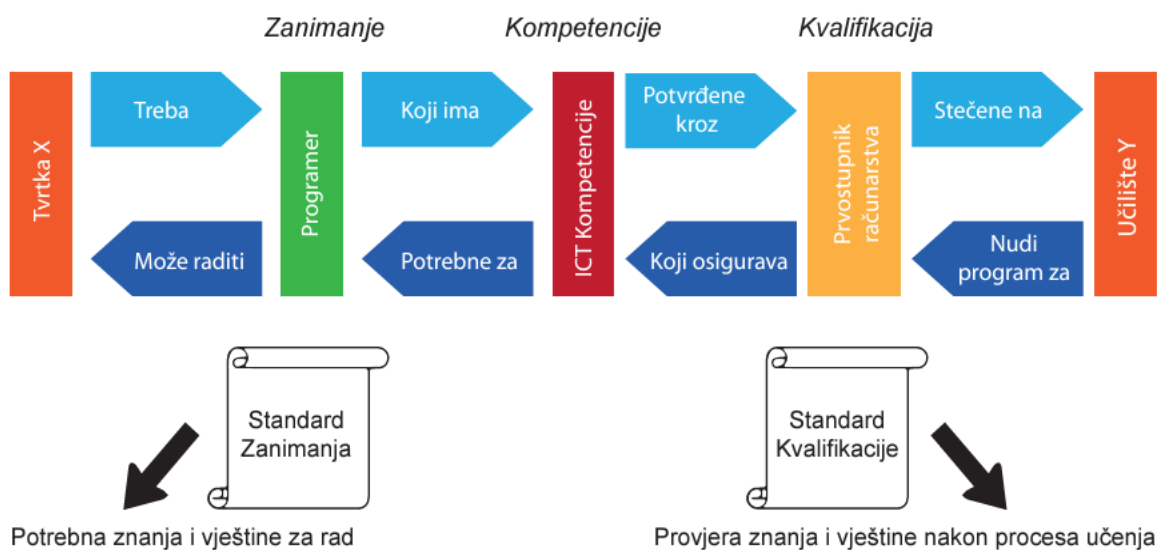
Informacije se stalno zbirajo prek zavoda za zaposlovanje in državnega statističnega zavoda ter so prikazane na spletni strani indikatorji trga dela. Zavod za zaposlovanje letno izda Priporočila za izobraževalno vpisno politiko in politiko štipendiranja. Hrvaška narodna banka izdaja različne publikacije, v katerih obravnava tudi trg dela. Ena takih so Makroekonomska gibanja in napovedi, ki izidejo dvakrat letno.

Več spletnih strani se sklicuje na »Portal tržišta rada i obrazovanja«, a je bil v času pisanja nedosegljiv. Vsebina portala je predstavljena v tem dokumentu (Bačelić, 2020). Informacije so namenjene vodenju različnih politik: socialnih, zaposlovalnih, izobraževalnih, in končno posameznikom pri odločanju za poklicno oz. zaposlitveno kariero.

Standard zanimanja/poklica vsebuje kompetence, ključne za opravljanje določenega poklica, standard kvalifikacij pa ključne učne izide, ki jih mora vsebovati vsak program, ki vodi do te kvalifikacije.

Na spletni strani lahko fizična ali pravna oseba registrira poklicni standard ali standard kvalifikacij. Pri tem mora upoštevati določena navodila in HOK. Poklicne standarde in kvalifikacije največkrat predlagajo in uporabljajo tako gospodarski subjekti kot izobraževalne ustanove.

Slika 7: Koncept povezovanja potreb trga dela in izobraževanja

5 Viri in literatura

Agencija za mobilnost i programe EU (n.l.). Erasmus+: Strukovno obrazovanje i osposobljavanje.

<https://www.mobilnost.hr/hr/sadrzaj/programi/erasmus/erasmus-strukovno-obrazovanje-i-osposobljavanje/>, [pridobljeno 24. 10. 2023]

Agencija za odgoj i obrazovanje (n.l.). Agencija za odgoj i obrazovanje – uvodna stran. <https://www.azoo.hr/>, [pridobljeno 16. 11. 2023]

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. (2018). Strukovni kurikulum za stjecanje kvalifikacije staklar prema modelu dualnog obrazovanja. <https://mzo.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Obrazovanje/StrukovnoObrazovanje/ReformaStrukovnog/StrukovniKurikulum/Strukovni%20kurikulum%20za%20Ostjecanje%20kvalifikacije%20staklar%20prema%20modelu%20dualnog%20obrazovanja.pdf>, [pridobljeno 10. 09. 2023]

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. (2019). Strukovni kurikulum za stjecanje kvalifikacije frizer prema modelu dualnog obrazovanja. http://ss-mios-ka.skole.hr/upload/ss-mios-ka/images/static3/976/attachment/strukovni_kurikulum_za_stjecanje_kvalifikacije_frizer_prema_modelu_dualnog_obrazovanja_objavljeno_4._travnja_2019.pdf, [pridobljeno 20. 09. 2023]

- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. (2023). Worldskills Croatia. <https://worldskillscroatia.hr/>, [pridobljeno 1. 8. 2023]
- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (n.l.). Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih. (2023). <https://www.asoo.hr/>, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (n.l.). Kurikulumi/nastavni planovi i programi. (2023). <https://www.asoo.hr/obrazovanje/strukovno-obrazovanje/kurikulumi-nastavni-planovi-i-programi/>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje. (2023). Matični odbori. <https://www.azvo.hr/hr/maticn-odbori>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje. (2023). Savjet za financiranje znanstvene djelatnosti i visokog obrazovanja. <https://www.azvo.hr/hr/savjet-za-financiranje-znanstvene-djelatnosti-i-visokog-obrazovanja>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje. (2023). Sektorska vijeća. <https://www.azvo.hr/hr/sektorska-vijecahttps://www.azvo.hr/hr/maticn-odbori>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje. (2023). Vrste studija u Republici Hrvatskoj. <https://www.azvo.hr/hr/visoko-obrazovanje/vrste-studija-u-republici-hrvatskoj>, [pridobljeno 1. 8. 2023]
- Agencija za znanost i visoko obrazovanje. (2023). Zbor veleučilišta Republike Hrvatske. <https://www.azvo.hr/hr/vvivs>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Algebra, visoko učilište. (2023). Internetski marketing. <https://www.algebra.hr/visoko-uciliste/studij/strucni-kratki-studij/internetski-marketing/>, [pridobljeno 31. 7. 2023]
- Anđelić, V. in Buić, N. (2021). Metodologija za izradu standarda zanimanja i skupova kompetencija. <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2021-12/Methodologija%20za%20izradu%20standarda%20zanimanja%20i%20skupova%20kompetencija.pdf>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Baćelić, I. (2020). Portal za napredno praćenje tržišta rada. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/VisokoObrazovanje/RazvojVisokogObrazovanja/Eurograduate/Portal%20trzista%20rada%20Irena%20Bacelic.pdf>, [pridobljeno 18. 11. 2023].
- Buić, N. in Anđelić, V. (2023). Metodologija izrade sektorskog kurikuluma, strukovnog kurikuluma i kurikuluma ustanove za strukovno obrazovanje – smjernice i upute

- za izradu. Zagreb: Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih.
<https://www.asoo.hr/wp-content/uploads/2023/10/Metodologija-izrade-sektorskog-kurikuluma-strukovnog-kurikuluma-i-KUSO.pdf>, [pridobljeno 15. 11. 2023]
- CARNET. (2021). Prijave i upisi kandidata u srednje škole za školsku godinu 2021./2022. Idemo u srednju! https://www.upisi.hr/docs/Publikacija_redovni.pdf, [pridobljeno 1. 8. 2023]
- Cedefop. (2020 a). Vocational education and training in Croatia: short description. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
<http://data.europa.eu/doi/10.2801/121008>, [pridobljeno 30. 7. 2023]
- Cedefop. (2020 b). Spotlight on VET Croatia. Luxembourg: Publications Office.
<http://data.europa.eu/doi/10.2801/624486>, [pridobljeno 30. 7. 2023]
- Cedefop. (2020 c). Strukovno obrazovanje i osposobljavanje u Hrvatskoj: kratki pregled. Luksemburg: Urad za publikacije.
<http://data.europa.eu/doi/10.2801/259867>, [pridobljeno 18. 10. 2023]
- Cedefop. (2023). Entrepreneurship competence in vocational education and training: case study: Croatia. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper, No 99. <http://data.europa.eu/doi/10.2801/82897>, [pridobljeno 30. 7. 2023].
- Cedefop. (2023). Vocational education and training system chart.
<https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/vet-in-europe/systems/croatia-u2>, [pridobljeno 29. 7. 2023]
- Danube region strategy competitiveness (n.l.). Croatia. (2023). Establishment and implementation of the voucher system for the education of employed and unemployed persons – Ministry of Labour, Pension System, Family and Social Policy. <https://competitiveness.danube-region.eu/croatia-establishment-and-implementation-of-the-voucher-system-for-the-education-of-employed-and-unemployed-persons-ministry-of-labour-pension-system-family-and-social-policy/>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Državni zavod za statistiku. (2023). Employment - Labour Force Survey.
<https://podaci.dzs.hr/en/statistics/labor-market/employment-labour-force-survey/>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Ekonomska i trgovačka škola Dubrovnik (n.l.) (2023). Nastavni plan i program.
https://ekonomska-dubrovnik.com/upload/nastavni_program/dokument_skraceni_1632724108.pdf,

[pridobljeno 15. 11. 2023]

Elektrotehnička i prometna škola Osjek (n.l.). (2023). Nastavni plan i program.

http://ss-elektrotehnicka-prometna-os.skole.hr/upload/ss-elektrotehnicka-prometna-os/images/multistatic/30/File/K_Tehnicar_za_racunalstvo_Nastavni_plan_i_program.pdf, [pridobljeno 15. 11. 2023]

Erasmus+ (2023). <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>, [pridobljeno 24. 10. 2023]

Eurostat. (2023). Early school leavers down to 10% in 2022.

<https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230523-2>, [pridobljeno 30. 7. 2023]

Eurydice. (2023). Croatia – Overview. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/croatia/overview>, [pridobljeno 15. 11. 2023]

Establishment and implementation of the voucher system for the education of employed and unemployed persons. (2023). Ministry of Labour, Pension System, Family and Social Policy. Danube region strategy.

<https://competitiveness.danube-region.eu/croatia-establishment-and-implementation-of-the-voucher-system-for-the-education-of-employed-and-unemployed-persons-ministry-of-labour-pension-system-family-and-social-policy/> [pridobljeno 16.11.2023]

E-Usmjeravanje (2023). Srednje škole. <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/srednje-skole>, [pridobljeno 16. 11. 2023].

E-Usmjeravanje (nn). Srednje škole. <https://e-usmjeravanje.hzz.hr/srednje-skole>, [pridobljeno 24. 10. 2023]

Fuchs, R., Vican, D., Milanović Litre, I. (2011). Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH.

http://mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf, [pridobljeno 18. 11. 2023]

Hrvaški zavod za zaposlovanje. (2023). Hrvatski zavod za zapošljavanje Razvoj karijere – Vprašalnik za samooceno osebnih značilnosti povezanih z delom [pridobljeno 17.11.2023]

Hrvatska gospodarska komora. (2023.). Hrvatska gospodarska komora – uvodna stran. <https://www.hgk.hr/>, [pridobljeno 16. 11. 2023]

Hrvatska narodna banka. (2023). Makroekonomska kretanja i prognoze.

- <https://www.hnb.hr/analize-i-publikacije/redovne-publikacije/makroekonomska-kretanja-i-prognoze>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Hrvatska obrtnička komora. (2022). Strukovno obrazovanje u šibenskim školama. Postanite #majstorsvojestruke: S ovim zanimanjima će djeca najlakše pronaći posao nakon srednje škole!. <https://www.hok.hr/novosti-iz-komora-i-udruzenja/strukovno-obrazovanje-u-sibenskim-skolama-postanite-majstorsvojestruke-s-ovim-zanimanjima-ce-djeca>, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- Hrvatska udruga poslodavaca. (2023). Hrvatska udruga poslodavaca – uvodna stran. <https://www.hup.hr/>, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- Hrvatski kvalifikacijski okvir. (2023). Hrvatski kvalifikacijski okvir - uvodna stran. <https://hko.srce.hr/registar/>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Hrvatski sabor. (2020). Odluka o proglašenju zakona o ustrojstvu i djelokrugu tijela državne uprave (NN 85/2020). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2020_07_85_1593.html, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- Hrvatski sabor (n.l.). Odbor za obrazovanje, znanost i kulturu. <https://www.sabor.hr/hr/radna-tijela/odbor-za-obrazovanje-znanost-i-kulturu-10-saziv-hrvatskoga-sabora>, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2023). Preporuke za obrazovnu upisnu politiku i politiku stipendiranja. <https://www.hzz.hr/usluge/publikacije-hzza/obrazovne/#preporuke-za-obrazovnu-upisnu-politiku-i-politiku-stipendiranja>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2023). Razvoj karijere. <https://www.hzz.hr/razvoj-karijere/>, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2023). Statistika. <https://www.hzz.hr/statistika/>, [pridobljeno 17. 11. 2023].
- Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2023). Upitnik za samoprocjenu osobina ličnosti povezanih s poslom. <http://samoprocjena.hzz.hr/>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Hrvatski zavod za zapošljavanje. (2023). Vaučer za obrazovanje. <https://vauceri.hzz.hr/>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Institut za društvena istraživanja u Zagrebu (n.l.). Projekti - Centar za istraživanje i razvoj obrazovanja – CIRO. <https://www.idi.hr/hr/istrazivacki-centri/centar-za-istrazivanje-i-razvoj-obrazovanja-ciro/projekti>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Masić Seršić, D., Vizek Vidović, V., Parmač Kovačić, M. idr. (2022). Uvod u profesionalno umjeravanje. <https://www.ampeu.hr/files/Uvod-u-profesionalno->

- [usmjeravanje.pdf](#), Zagreb: Agencija za mobilnost i programe Europske unije, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- Matica hrvatskih sindikata. (2017). *Obrazovanje u Europi – uloga sindikata*. <https://www.matica-sindikata.hr/obrazovanje-u-europi-uloga-sindikata/>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Maslić Seršić, D., Vizek Vidović, V., Parmač Kovačić, M., idr. (2022). *Agencija za mobilnost in programe EU. euroguidance1x (ampeu.hr)* [pridobljeno 17.11.2023]
- Matković, T. in Šabić, J. (2022). *Studija o stanju u području srednjoškolskog obrazovanja u svrhu povećanja obuhvata učenika gimnazijskim programima i smanjivanja broja suficitarnih programa u strukovnome obrazovanju*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu. <https://mzo.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniPlan2021-2027/Studija-srednje-obrazovanje.pdf>, [pridobljeno 17. 11. 2023]
- Ministarstvo prosvete i športa RH. (1997). *Glasnik Ministarstva prosvete i športa RH – posebno izdanje, broj 11 / Okvirni nastavni programi općeobrazovnih predmeta u srednjim školama*. Dostopno na: <https://www.asoo.hr/UserDocImages/Nastavni%20planovi%20i%20programi/Op%20C4%87eobrazovni%20predmeti%20u%20srednjim%20strukovnim%20C5%A1kolama/Okvirni%20nast.%20prog.%20opceobrazovnih%20predmeta%20u%20sred.%20skolama.pdf>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023). *Akcijski plan za provedbu nacionalnog plana razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. Godine, za razdoblje do 2024. Godine*. Dostopno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Obrazovanje/AkcijskiNacionalniPlan/Akcijski-plan-za-provedbu-Nacionalnog-plana-razvoja-sustava-obrazovanja-za-razdoblje-do-2024.pdf>, [pridobljeno 14. 11. 2023]
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2014). *Nove boje znanja - Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. Dostopno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/Obrazovanje/Strategija%20obrazovanja,%20znanosti%20i%20tehnologije.pdf>, [pridobljeno 15. 11. 2023]
- Nacionalni plan razvoja sustava obrazovanja za razdoblje do 2027. Godine. (2022). <https://www.srednja.hr/app/uploads/2022/10/Nacrt-NACIONALNI-PLAN->

RAZVOJA-SUSTAVA-OBRAZOVANJA-ZA-RAZDOBLJE-DO-2027.-
GODINE.pdf, [pridobljeno 14. 11. 2023]

Nacionalno vijeće za odgoj i obrazovanje. (2013). Poslovnik o radu Nacionalnog vijeća za odgoj i obrazovanje. Dostopno na: <http://nvo.hr/wp-content/uploads/2015/02/Poslovnik-NVOO-2013-.pdf>, [pridobljeno 16. 11. 2023]

Nacionalno vijeće za razvoj ljudskih potencijala. (2016). Smjernice za usklađivanje studijskih programa sa standardima kvalifikacija i izradu novih studijskih programa usklađenih s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom. <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-07/Smjernice%20za%20uskladivanje%20studijskih%20programa%20sa%20SK.pdf>, [pridobljeno 18. 11. 2023].

Narodne novine. (2009). Pravilnik o izradbi i obrani završnoga rada. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2009_09_118_2914.html, [pridobljeno 23. 10. 2023].

Narodne novine. (2010). Pravilnik o sadržaju i obliku svjedodžbi i drugih javnih isprava te pedagoškoj dokumentaciji i evidenciji u školskim ustanovama – priloga. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_03_32_749.html, [pridobljeno 17. 10. 2023]

Narodne novine. (2016). Pravilnik o uvjetima i načinima nastavka obrazovanja za višu razinu kvalifikacije. <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/2016/8/179>, [pridobljeno 17. 10. 2023]

Narodne novine. (2018). Kolektivni ugovor za zaposlenike u srednjoškolskim ustanovama (NN 51/2018) .https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_06_51_1019.html, [pridobljeno 24. 10. 2023]

Narodne novine. (2018). Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje. <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/2018/62/1295>, [pridobljeno 17. 10. 2023]

Narodne novine. (2021). Nacionalnu razvojnu strategiju republike hrvatske do 2030 godine (NN 13/2021). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_02_13_230.html, [pridobljeno 30. 10. 2023]

Narodne novine. (2023). Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet. <https://narodne-novine.nn.hr/search.aspx?upit=Odluka+o+dono%c5%a1enju+kurikuluma+za+nastavni+predmet&naslovi=da&sortiraj=1&kategorija=1&rpp=10&qtype=3&pretra>

ga=da, [pridobljeno 18. 11. 2023]

Narodne novine. (2023). Strategija digitalne Hrvatske za razdoblje do 2032. godine NN 2/2023). https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_01_2_17.html, [pridobljeno 14. 11. 2023]

Nezavisni hrvatski sindikat (n.l.). Nezavisni hrvatski sindikat – uvodna stran. <https://www.nhs.hr/>, [pridobljeno 24. 10. 2023]

Njemačko-hrvatska industrijska i trgovinska komora (n.l.). Dualno obrazovanje. <https://kroatien.ahk.de/hr/edukacija-1/dualno-obrazovanje>, [pridobljeno 19. 10. 2023]

Njemačko-hrvatska industrijska i trgovinska komora (n.l.). Dualno obrazovanje. <https://kroatien.ahk.de/hr/edukacija-1/dualno-obrazovanje>, [pridobljeno 10. 9. 2023]

Politehnika Pula. (2023). Prediplomski studij. <https://www.politehnika-pula.hr/preddiplomski-studij/>, [pridobljeno 31. 7. 2023]

Program razvoja sustava strukovnog obrazovanja i osposobljavanja (2016 - 2020). https://www.asoo.hr/UserDocsImages/Program%20SOO_HR.pdf, [pridobljeno 14. 11. 2023]

RH Ministarstvo rada i mirovinskog sustava. (2015). Metodologija za izradu i tumačenje profila sektora. <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2017-08/Metodologija%20za%20izradu%20i%20tuma%C4%8Denje%20profila%20sektora.pdf>, [pridobljeno 18. 11. 2023]

RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2017). Nacionalni kurikulum za strukovno obrazovanje - Prijedlog nakon javne rasprave. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/NacionalniKurikulumi//Nacionalni%20kurikulum%20za%20strukovno%20obrazovanje.pdf>, [pridobljeno 17. 10. 2023]

RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2018 a). Odluka o imenovanju članova Vijeća za strukovno obrazovanje. <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/StrukovnoObrazovanje/Odluka%20o%20imenovanju%20%C4%8Dlanova%20Vije%C4%87a%20za%20strukovno%20obrazovanje.pdf>, [pridobljeno 24. 10. 2023]

RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2018). Model hrvatskoga dualnog obrazovanja.

- <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/StrukovnoObrazovanje/ReformaStrukovnog/StrukovniKurikulum/Model%20hrvatskoga%20dualnog%20obrazovanja.pdf>, [pridobljeno 17. 10. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2018). Odluka o donošenju Mreže regionalnih centara kompetentnosti u strukovnom obrazovanju. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2018_05_45_854.html, [pridobljeno 1. 8. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2020). Odluka o uvođenju strukovnog kurikuluma za stjecanje kvalifikacije KOZMETIČAR prema dualnom modelu obrazovanja (440114) u obrazovnom sektoru OSOBNE, USLUGE ZAŠTITE I DRUGE USLUGE. <https://narodne-novine.nn.hr/eli/sluzbeni/2020/71/1406>, [pridobljeno 31. 7. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2022). Smjernice za razvoj standarda kvaliteta u visokom obrazovanju. <http://www.kvalifikacije.hr/sites/default/files/documents-publications/2022-12/Smjernice%20u%20visokom%20obrazovanju.pdf>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023 a). Reforma strukovnog obrazovanja. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/srednjoskolski-odgoj-i-obrazovanje/reforma-strukovnog-obrazovanja/225>, [pridobljeno 31. 7. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023 b). Strukovne škole. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/srednjoskolski-odgoj-i-obrazovanje/strukovne-skole/461>, [pridobljeno 30. 7. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023 c). Visoko obrazovanje. <https://mzo.gov.hr/istaknute-teme/odgoj-i-obrazovanje/visoko-obrazovanje/133>, [pridobljeno 31. 7. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2023 č). Registar gospodarskih subjekata uključenih u provedbu dualnog modela obrazovanja u Republici Hrvatskoj. <https://mzo.gov.hr/odgoj-i-obrazovanje/srednjoskolski-odgoj-i-obrazovanje/reforma-strukovnog-obrazovanja/registar-gospodarskih-subjekata-ukljucenih-u-provedbu-dualnog-modela-obrazovanja-u-republici-hrvatskoj-4190/4190>, [pridobljeno 18. 10. 2023]
- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (n.l.). Polazne osnove Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira. <https://www.asoo.hr/UserDocsImages/dokumenti/Polazne%20osnove%20HKO-hr.pdf>, [pridobljeno 1. 8. 2023]

- RH Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (n.l.). Ustrojstvo. <https://mzo.gov.hr/o-ministarstvu/ustrojstvo/53>, [pridobljeno 16. 11. 2023]
- RH Nacionalno vijeće za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj (2018). Očitovanje nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i tehnološki razvoj RH na prijedlog Akcijskog plana provedbe strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije. <https://www.nvzvotr.hr/images/documents/Ocitovanje%20NVZVOTR%20na%20Prijedlog%20Akcijskog%20plana%20provedbe%20Strategije%20obrazovanja%20znanosti%20i%20tehnologije%20AP%20SOZT.pdf>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Savez samostalnih sindikata Hrvatske. (n.l.). Savez samostalnih sindikata Hrvatske. <https://www.sssh.hr/>, [pridobljeno 24. 10. 2023]
- Slika tržišta rada. (2023). Labour Market Indicators. <http://trzisterada.hzz.hr/>, [pridobljeno 18. 11. 2023]
- Srednja škola Zabok. (n.l.). Komercijalist. Dostopno na: <http://www.ss-zabok.skole.hr/nastava/zanimanja/komercijalist>, [15. 11. 2023]
- Sveučilište u Zagrebu – Matalurški fakultet (2023). Nastava - Stručni preddiplomski izvanredni – Ljevarstvo. <https://www.simet.unizg.hr/nastava/nastava-strucni-preddiplomski-izvanredni-ljevarstvo>, [pridobljeno 31. 7. 2023]
- Školski e-Rudnik. (2023). Statistika vpisa v VIZ. <https://mzo.gov.hr/>, [30. 7. 2023]
- Trgovačka škola Zagreb (n.l.). Nastavni plan i program – prdavač – dualni model obrazovanja. Dostopno na: <https://trgovacka-skola.hr/wp-content/uploads/2022/05/2.-Nastavni-plan-Prodavac-Dualni-model-obrazovanja.pdf>, [pridobljeno 10. 09. 2023]
- Ugostiteljska škola Opatija. (2023). Projekt - Mreža kom5entnosti – uvodna stran. Dostopno na: <https://www.mrezakom5entnosti.eu/>, [pridobljeno 14. 11. 2023]
- Upisnik studijskih programa. (2023). Službena evidencija studijskih programa akreditiranih u republici hrvatskoj. Dostopno na: <https://hko.srce.hr/usp/index>, [pridobljeno 30. 7. 2023]
- Vaučer za obrazovanje. (2023). Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dostopno na: <https://vauceri.hzz.hr/> [pridobljeno 16.11.2023]
- Vlada Republike Hrvatske. (2015). Nove boje znanja - Provedba Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije. Dostopno na: <https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2015/rujan/8%20rujna//Zadnja%20prezentacija%208.9.pdf>, [pridobljeno 16. 11. 2023]

vanjsko vrednovanje obrazovanja (NN 151/04, 116/21). Dostopno na: <https://www.zakon.hr/z/324/Zakon-o-Nacionalnom-centru-za-vanjsko-vrednovanje-obrazovanja>, [pridobljeno 16. 11. 2023]

Zakon HR – Pročišćeni tekstovi zakona. (2022). Zakon o Agenciji za odgoj i obrazovanje. Dostopno na: <https://www.zakon.hr/z/1103/Zakon-o-Agenciji-za-odgoj-i-obrazovanje>, [pridobljeno 16. 11. 2023]

Zakon HR – Pročišćeni tekstovi zakona. (2022). Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (NN 87/08, 86/09, 92/10, 105/10, 90/11, 5/12, 16/12, 86/12, 126/12, 94/13, 152/14, 07/17, 68/18, 98/19, 64/20, 151/22). Dostopno na: <https://zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>, [16. 11. 2023]

Zakon HR – Pročišćeni tekstovi zakona. (2023). Zakon o Agenciji za mobilnost i programe Europske unije (NN 121/17, 30/23). Dostopno na: <https://www.zakon.hr/z/385/Zakon-o-Agenciji-za-mobilnost-i-programe-Europske-unije>, [16. 11. 2023]

Zakon o strukovnom obrazovanju. (2023). NN 30/09, 24/10, 22/13, 25/18, 69/22. Dostopno na: <https://zakon.hr/z/383/Zakon-o-strukovnom-obrazovanju>, [29. 10. 2023]

